

Polly Young-Elisendrath (2000): *La mujer y el deseo*. Barcelona. Kairós. 271 pàgs.

A la contraportada

Hom afirma que les dones, senzillament, desitgen ser desitjades. D'aquesta manera, moltes encoratgen en els altres la validació d'unes imatges externes que els proporcionen sentiments de vàlua o vitalitat. El problema és que amb això sacrifiquen les seves veritables necessitats i els seus autèntics desigs. I en lloc de saber qui són i el que voldrien fer amb les seves vides, queden atrapades per unes imatges que elles mateixes han construït. L'única sortida és trencar amb aquesta xarxa d'imatges externes que impedeixen el seu desenvolupament.

Introducció

Durant els vint anys que he practicat la psicoanàlisi i la psicoteràpia he descobert que la pregunta "Què és el que vostè desitja?" desconcerta a la majoria de dones. Sovint no sabem o no podem dir el que desitgem. Com a psicoanalista i com a budista, he après moltes teories i explicacions sobre el desig, però el problema del desig femení –per què estem tan confoses sobre el que volem– va quedar sempre sense resoldre. Aquest llibre constitueix una indagació del problema i una guia per a resoldre'l per a les dones i els que les estimen.

El desig humà té dues cares oposades. La cara més maligna es presenta com afecció, impulsivitat, addicció i adquisició de poder. La cara més amable es presenta com autodeterminació i autoresponsabilitat. Les dones hem après a amagar la cara més perversa, i ens l'amaguem fins i tot a nosaltres mateixes. Com que sovint ignorem o neguem els nostres desigs més malignes, tampoc estem familiaritzades amb les formes de dirigir la nostra vida responsabilitzant-nos de les nostres pròpies necessitats i motivacions.

Viure servint-nos de la nostra pròpia autodeterminació segueix essent una cosa molt opaca per a nosaltres, fins i tot en aquesta època en la qual el feminisme ha obert moltes i noves oportunitats i vies per al desenvolupament de la dona. Si de cas, semblen més cegues que mai a les implicacions de les nostres pròpies eleccions i decisions. Mentre que en el passat estàvem ansioses per ampliar els límits de la independència personal, ara semblen temoroses de la llibertat que posseïm. Cerquem garanties que les nostres decisions siguin aprovades pels altres i que les nostres eleccions siguin "correctes", abans fins i tot d'haver entès les implicacions que tenen per a nosaltres mateixes.

En la nostra societat la pregunta sobre el desig es formula sovint amb un èmfasi en el vostè: "Què és el que *vostè* vol?". Amb els anys, he arribat a posar l'èmfasi en una altra paraula: "Què és el que *vostè* *vo*l?". És una pregunta sobre les nostres intencions. Conèixer-les, fins i tot les inconscients, ens permet responsabilitzar-nos de nosaltres i dels efectes que produïm en els altres. En tots els camps de la nostra vida –l'aspecte, el sexe, la maternitat, la carrera, el diner i l'espiritualitat– dubtem a trencar les normes, a anar més enllà de les fronteres que ens han imposat durant segles les pautes i els desigs masculins. Això ens posa límits per fer-nos conscients dels nostres desigs reals i per viure d'acord als nostres propis propòsits.

Cal trencar les normes i traspasar les fronteres per viure com a dones amb autodeterminació. Mai el patriarcat ens ha considerat com a éssers humans plenament alliberats i, per tant, no podem seguir les velles normes per esdevenir éssers humans plens [no podem fer servir els arguments dels dominants per entendre la nostra situació: cal un nou discurs].

Els humans són els únics éssers que poden canviar les seves vides canviant els seus propòsits i accions. Llibertat per canviar: això només és possible si ens posicionem com a Subjectes i no com a Objectes del desig, és a dir, quan actuem segons el que volem, quan sabem quins són els nostres desigs, quan sabem el que volem.

1. Voler ser desitjades

Jacques Lacan¹ havia dit que les dones volen ser desitjades, no estimades. Volia dir que les dones buscaven ser desitjables més que se totalment conegudes. Lacan tenia raó sobre el problema del desig femení, però no s'ha de veure com un aspecte normal del caràcter femení, sinó com un *mal* del desenvolupament de les dones en societats en les quals s'espera que aquestes agradin als homes. El voler ser desitjades i desitjables mina la pròpia direcció, l'autoconfiança i l'autodeterminació en les dones.

Voler ser desitjades té a veure amb trobar el nostre poder en una imatge, en lloc de trobar-lo en les nostres pròpies accions. Intentem semblar atractives, agradables, bones, vàlides, legítimes o dignes de qualsevol altra persona, en lloc de descobrir el que sentim i volem realment per nosaltres mateixes. Són els altres qui ens forneixen els nostres propis sentiments de poder, vàlua o vitalitat. Ens descobrim volent sempre ser vistes sota una llum positiva: la mare perfecta, l'amiga ideal, l'amant seductora, el cos esvelt o atlètic, la veïna amable, la cap competent. En lloc de conèixer la veritat de qui som i del que desitgem en la nostra vida, ens quedem atrapades en les imatges.

Voler ser desitjades no és codependència. És un desig de poder i control que ha estat transformat i amagat. En lloc d'aprendre com satisfer el nostre desig, aprenem de mica en mica com satisfer el dels altres.

El desig de ser desitjades tampoc és una expressió d'un desig d'intimitat o proximitat. Ens fa sentir com si no tinguéssim desigs clars per nosaltres mateixes. Mai diem directament el que volem i potser mai ho sabrem realment. Hem estat fins a tal punt programades culturalment per sintonitzar amb les subtileses de si estem o no obtenint l'"efecte desitjat", que deixem de sintonitzar amb allò que realment volem i de veure el molt motivades que estem per voler ser desitjades.

En sessions de teràpia he preguntat: "Què vol obtenir aquí?", i les respostes han estat "Realment no ho sé", o bé "És el que els meus fills i el meu marit necessiten". Si pressiono una mica més, es posen nervioses i adopten una actitud de disculpa. O bé no sap, o bé té por a dir el que vol.

El poder femení

El doble vincle de l'autoritat femenina: les dones estan condemnades si reivindiquen la seva autoritat (se les qualifica de controladores, dominants, bruixes o feminazis) i condemnades si no el reivindiquen (se les qualifica de manipuladores, dependents, reprimides, immadures o derrotistes). És necessari que les dones recuperin la seva autoritat personal, reivindiquin la seva competència i veu pròpia i cerquin la satisfacció en la seva vida (reivindicar i afirmar les seves pròpies necessitats i desigs).

Imaginem-nos una dona feliç (li direm Anne) i satisfeta de la vida (professora universitària, mare de tres fills excel·lents i sociables, marit tranquil que l'ajuda a casa i amb els fills...). Però cada setmana li explica a la psicoanalista un sentiment de no tenir control sobre la seva vida: mai té un moment per a ella i se sent dominada per les necessitats i demandes dels altres. Aquesta disparitat entre l'aparença d'aquesta dona i el que sent d'ella mateixa i de la seva vida és un símptoma de voler ser desitjada.

La compulsió d'Anne de ser desitjable comença amb la creença que el poder –el dret, la capacitat o l'autoritat per actuar o influir sobre altres en funció de les seves necessitats– no és legítimament seu, sinó que resideix en l'ull de qui la contempla. Es preocupa de com la veuen els altres, de no voler que ningú pensi que ella és massa exigent o prepotent. Sovint, en somnis, es troba sola en un gran edifici i no sap cap on ha d'anar. Si no li ve de gust anar a dinar a casa dels sogres, hi va perquè no vol ferir els seus sentiments: ho fa coaccionada per la

¹ Segons l'analista lacanià Stuart Chneiderman (1986), *Lacan: la muerte de un héroe intelectual*. Barcelona. Gedisa, "Lacan deia que, sigui el que sigui el que vulguin les dones, no és amor... Les dones no donen el seu amor als homes que les estimen, sinó als homes que les desitgen".

seva pròpia compulsió de ser desitjable. I els sogres es pensen que hi va perquè li ve de gust. Es menteix, doncs, a ella i als sogres. Anne no pren una decisió per ella mateixa. Ser lliure d'escollir significa tenir alternatives i, en aquest cas, Anne hauria necessitat sentir que podia dir no per donar un sincer sí. Només Anne pot fer aquesta elecció, però sense saber-ho s'ha negat a fer-la i per això se sent sota el poder d'una altra persona (vet aquí una de les bases del poder masculí: aconseguir que la dona no pugui escollir per ella mateixa, sinó en funció del que volen els altres; d'aquesta manera, se sentirà desitjada. I això s'ha aconseguit impedint que la dona actuï com a Subjecte i se senti Objecte del desig).

Què volen realment les dones?

Aquesta pregunta s'atribueix normalment a Freud² però ens podem remuntar a un relat medieval titulat "El matrimoni de sir Gawain i lady Ragnell" del segle XIII (i potser anterior) que forma part de molts altres contes. Prenem la versió editada per Ethel J. Phelps³, que va seleccionar històries en les quals els personatges femenins contrasten amb els dels contes tradicionals de fades (la Ventafocs o La bella dorment) en els quals les heroïnes són conegudes per la seva bellesa, gràcia, generositat i submissió al príncep.

Gawain i lady Ragnell

Un dia, el rei Artur estava caçant muntat en un cavall blanc vora un bosc de roures, quan va mirar amunt i va veure un alt i poderós cap que brandava una espasa de manera que semblava que anava a partir en dos al rei. Era sir Gromer, que volia venjar-se de la pèrdua de part de les seves terres a mans del rei Artur. El rei estava desarmat, i Gromer va ser clement amb ell i li va donar una oportunitat de salvar la seva vida.

Sir Gromer li va plantejar un repte: el rei tenia un any per retornar desarmat al mateix lloc amb la resposta a una pregunta. Què és el que més que res desitgen les dones? Si el rei Artur contestava correctament aquesta pregunta, li perdonaria la vida; si no, li tallaria el cap.

El rei Artur va haver d'acceptar però restà molt desanimat. "Ha de ser una pregunta amb trampa" va pensar. Estava convençut que ningú sabia la resposta. De retorn al castell, el rei Artur va explicar la història al seu nebot sir Gawain, reconegut com el més sensat, valent, compassiu i cortès de tots els cavallers de la Taula Rodona. El cavaller, a diferència del rei, va quedar molt esperançat. Ell i el rei Artur tenien un any per investigar i estava segur que trobarien la resposta correcta.

Va passar quasi un any i Artur i Gawain escoltaren moltes respostes, però cap d'elles sembla la correcta. El dia assenyalat arribava quan, un matí, el rei Artur cavalcava sol i sumit en la seva difícil situació. Vora el bosc de roures, de sobte, va aparèixer una dona gran i grotesca coberta de parracs i quasi tan ampla com alta. Els seus ulls miraren sense por els ulls del rei mentre li deia:

–Ets Artur, el rei, i en dos dies has de trobar-te amb sir Gromer amb la resposta a una pregunta.

–Sí –va respondre dubitativament el rei–, però com ho saps?

–Sóc lady Ragnell, i sir Gromer és el meu germanastre. No tens la resposta correcta, oi que no?

–Tinc moltes respostes, però no entenc què pot interessar-te –respongué Artur

–No tens la resposta correcta –digué Ragnell amb confiança. Jo tinc la resposta.

El rei Artur va saltar del cavall. –Digues-me la resposta i et donaré una gran borsa plena d'or!

–L'or no em serveix de res –respongué Ragnell amb calma.

–No digues rucades dona, pots comprar el que vulguis amb ell. Què vols? Joies? Terres? Et pagaré el que vulguis si em dones la resposta correcta.

–Sé la resposta, t'ho asseguro. I després d'una lleugera pausa va afegir: –Demano a canvi que sir Gawain esdevingui el meu espòs.

² Formava part d'una investigació sobre l'estat d'infelicitat de les dones victorianes plantejada per Freud a Marie Bonaparte: "La gran pregunta que mai s'ha contestat i que encara no he pogut respondre malgrat els meus trenta anys d'investigació en l'ànima femenina és "Què vol una dona?". Citat a Lucy Freeman i Herbert S. Streeb (1981), *Freud and Women*. Nova York. Frederick Ungar. Pàg. 200

³ Ethel Johnston Phelps (ed) (1981), *The Maid of the North: Feminist Folk Tales from Around the World*. Nova York. Holt, Rinehart & Wilsonh.

–Impossible, –cridà el rei. Demanes l'impossible, dona. No et puc donar al meu nebot. Ell es pertany a ell mateix i no em correspon a mi donar-te'!

–No t'he demanat que em *donis* al cavaller Gawain. Si Gawain està d'acord a casar-se amb mi per la seva pròpia voluntat, et donaré la resposta. Aquestes són les meves condicions.

–Condicions! Quin dret tens a *posar-me* condicions? És impossible! Mai li podré formular aquesta proposta.

Ragnell va afegir: –Si canvies d'opinió, estaré aquí demà. –Després va desaparèixer dins del bosc.

El rei Artur va retornar al castell pensant que mai ho podria explicar a Gawain. “Com gosa, aquesta maleïda, demanar en matrimoni al cavaller més noble?” Però en arribar al castell el rei Artur ho va explicar al seu nebot i van arribar a la següent conclusió:

–Ella coneix la resposta, n'estic segur, però jo no tenia la intenció d'explicar-t'ho.

Gawain va somriure sense conèixer encara la proposta concreta de Ragnell.

–Però aquestes són bones notícies, oncle. Per què sembles tan desanimat?

El rei va haver d'explicar-li les condicions de Ragnell, així com una descripció del seu rostre grotesc, la seva pell arrugada i el seu aspecte deforme.

–Quina sort que puguis salvar la teva vida! –va respondre Gawain immediatament.

A les protestes del seu oncle, Gawain digué:

–És la meva elecció i la meva decisió. Tornaré amb tu demà i consentiré a casar-me, amb l'única condició que la seva resposta et salvi la vida.

Al dia següent, Gawain i el rei Artur es trobaren amb lady Ragnell. En veure-la, no va fer canviar la resolució de Gawain. La seva proposició va ser acceptada i Gawain la va saludar inclinant-se cortesament:

–Si demà la teva resposta salva la vida del rei, ens casarem.

Arribat el dia, Gawain i el rei Artur es trobaren amb el poderós cap Gromer. A mesura que el rei Artur llegia les diferents respostes, Gromer cridava: “No! No! No!”, fins que al final, va aixecar l'espasa per damunt del cap del rei.

–Espera! –cridà el rei–. Tinc una resposta més. El que més desitja una dona és el poder d'independència sobirana, el dret d'exercir la seva pròpia i lliure voluntat.

Amb un gran jurament, Gromer va deixar caure l'espasa.

–No has trobat aquesta resposta per tu mateix. La meva maleïda germanastra te l'ha donat. Li tallaré el cap.

El rei Artur va retornar on estaven esperant Gawain i lady Ragnell, i retornaren al castell. Aviat s'estengué la notícia que s'anava a celebrar una estranya boda entre una bruixa lletja i el magnífic Gawain. Ningú ho entenia. Alguns pensaven que ella hauria de tenir grans possessions i riqueses. Altres que posseïa un secret màgic. Les noces es celebraren davant tota la Cort. Gawain no mostrava altra cosa que una bondadosa atenció cap a la núvia. Ja sols a la seva cambra

–Has mantingut la promesa adequada i lleialment –digué Ragnell. No m'has mostrat pietat ni repulsió. Fes-me un petó ara que estem casats.

Gawain la besà i Ragnell es va transformar en una dona bella i serena i un rostre somrient.

–Quina classe d'encanteri és aquest? –preguntà Gawain.

–El meu germanastre Gromer sempre m'ha odiat. Va obtenir un encanteri de la seva mare i el va fer servir per transformar-me en una bruixa monstruosa. Em va manar viure d'aquesta manera fins que el cavaller més noble de Bretanya m'escollís lliurement com a núvia.

–Però, per què t'odiava tan cruelment? –preguntà Gawain.

–Em volia ruda i gens femenina, perquè jo desobeïa les seves ordres, tant sobre les meves propietats com sobre la meva persona.

Amb gran admiració Gawain va dir:

–Llavors, has obtingut la condició impossible i el maleït encanteri s'ha trencat!

–Només en part, –afegí lady Ragnell. Tu decideixes com seré. Prefereixes tenir-me així, com ara sóc, de nit en la nostra cambra? O em vols tenir grotesca a la nostra cambra de nit i en la forma d'ara de dia al castell? Guapa de nit, o guapa de dia; pensa curosament abans de decidir.

Gawain, agenollat davant la seva esposa va respondre a l'instant:

–És una decisió que no puc prendre. Et correspon a tu, estimada Ragnell, i només tu pots elegir. Elegeixis el que elegeixis, ho acceptaré gustosament.

Ragnell va sospirar. –Has contestat bé, estimat Gawain. La teva resposta ha trencat totalment el maleït encanteri de Gromer. La darrera condició que va posar va ser que, després de la boda, el més gran cavaller de Bretanya, el meu espòs, havia de donar-me el poder de la independència sobirana, el dret d'exercir la meva pròpia i lliure voluntat. Només llavors l'encantament maligne es trencaria per sempre. I així va començar el matrimoni de sir Gawain i de lady Ragnell.

<http://www.shcsc.k12.in.us/arthur/scotland.htm>

La psicologia de la bruixa i els perills mítics del desig femení

És un relat no només sobre l'autodeterminació i l'autoconfiança en les dones, sinó també sobre el confinament d'un matrimoni patriarcal tradicional, en el qual s'exigia per llei que la dona lliurés la seva llibertat i les seves propietats al seu marit.

A l'època medieval, el poder de la bruixa mítica per robar a les persones la seva vitalitat era ben conegut (la bruixa cavalcava damunt els cossos d'homes i nens per la nit, absorbint el seu vigor; pel matí, les seves víctimes es despertaven amb la voluntat debilitada i una tristesa mancada de vida). Les històries sobre el poder maligne de la bruixa era una de les formes a través de les quals les societats degradaven i satanitzaven el poder femení.

Actualment, quan les dones volen ser desitjades, reforcen involuntàriament la creença misògina que una dona exigent ha de ser temuda i sotmesa. Quan actuem com si els nostres desigs fossin massa poderosos i poguessin dominar la lliure voluntat o el bon sentit d'una altra persona, reinventem la psicologia negativa de la vella harpia.

Quan amaguem els nostres desigs amb amabilitats i seduccions, ens protegem de ser conegudes directament i això implica que els altres han de ser sempre amables amb nosaltres. Aquesta mena de comportament suggereix que hem d'amagar les nostres necessitats, que són perilloses.

Reconèixer els nostres desigs com desigs amb dimensió humana (en lloc de monstruosos) significa que podem parlar d'ells tranquil·lament i clarament. La bruixa Ragnell sabia que les seves necessitats i desigs eren acceptables; va expressar les seves demandes al rei Artur d'una manera que mostrava confiança en ella mateixa i en el coneixement que Gawain tenia l'elecció de respondre-li. Ella no es va disculpar ni va culpar.

Però podem objectar que Ragnell no obté la seva llibertat per ella mateixa. Ha d'adaptar-se a les condicions imposades pel seu germanastre: que el més gran cavaller vulgui casar-se amb ella, i que aquest cavaller, el seu espòs, ha d'atorgar-li el poder de la seva pròpia independència sobirana, el dret a prendre les seves pròpies decisions. És cert, però pensem que la història de Ragnell simbolitza el desenvolupament de l'autodeterminació d'una dona dins dels límits d'una tradició patriarcal que exigia que ella lliurés els seus drets i propietats després de casar-se. Ragnell ha de dependre dels homes que tenen el poder per ajudar-la a convertir-se en un agent lliure, però això no és tan diferent de la situació actual. En cap punt Ragnell és passiva ni indirecta. Desafia al seu germanastre, s'enfronta al rei i presenta al seu futur espòs el repte de ser presa seriosament, i, finalment, és conscient que no pot convertir-se en una persona amb capacitat de prendre les seves pròpies decisions sense confiar en els altres; planteja les seves preguntes a Gawain per provar-lo, per veure si ha captat el dilema fonamental de la seva vida.

Ragnell simbolitza un procés a través del qual una dona reivindica l'autoritat de ser ella mateixa, de tenir el comandament sobre les seves pròpies accions. Primer se'ns apareix com la vella harpia temuda, el símbol de la dona emocionalment exigent; després ens conveç que és sàvia i valenta. Ens plau que no sigui humiliada ni sotmesa per les opinions dels altres. Al final, quan Gawain s'acosta a besar-la, sent alguna cosa diferent cap a ella. I ell queda tan sorprès de la seva transformació com nosaltres. Però fixem-nos en aquesta transformació: només quan Gawain s'agenolla davant d'ella i respon correctament, ella es transforma, però no pel petó d'ell, sinó pel procés del seu propi valor en la persecució de la seva llibertat i i en el fet de fer front al seu nou espòs. Ens mostra, doncs, com respondre a les limitacions del patriarcat per esdevenir una dona amb pròpia capacitat de determinació:

- manté el seu propi consell enfront del repte
- encara que segons el cànon sigui lletja, no li preocupa la seva aparença i es manté ferma en la seva posició. És qui és, no pas qui aparenta ser.
- parla a partir de la seva pròpia autoritat en desafiar al seu germanastre i al rei
- se sent lliure de disposar de la seva vida d'acord als seus desigs, tot i el risc de possibles venjances
- coneix el seu propi desig d'independència personal i no es desanima per encanteris llençats contra ella, insults i rebuigs.
- no permet que els seus motius siguin menyspreats, ni tan sols pel rei

El fals poder de la musa

Mirem d'analitzar la maledicció de Gromer: pensava que Ragnell era massa franca i poc femenina per negar-se a obeir les seves ordres. Ella era una amenaça per al seu domini masculí; era el prototipus de la dona amb aires de superioritat. Per això la va convertir en la imatge que ell tenia d'aquesta amenaça: en una bruixa lletja i terrorífica, en una harpia castradora. Ell volia que Ragnell fos sempre així, però no havia comptat amb la determinació d'ella: lady Ragnell es va alliberar de l'encanteri dirigint la seva pròpia vida.

Aquesta actitud d'avergonyir el desig de la dona convertint-la en la imatge d'una vella harpia és contrarestada per l'actitud d'elevat la bellesa i la gràcia femenina a posicions d'un pretès poder. Si el desig d'una dona és reprimat pel domini de l'home, com poden les dones ser atretes per a complir els rols que se li assignen com a esposa o mare, com a treballadora o amant? Prometent-los uns altres mitjans per assolir el poder, mitjans que es mantenen sota el control dels homes: el poder de la bellesa. La dona convertida en imatge bella, en icona, en objecte del desig: fer creure que pot tenir influència i adquirir un estatus si utilitzen les imatges "adequades".

L'art i la literatura patriarcal han contribuït a crear aquesta consigna: "El poder femení és la bellesa". Donzelles que susciten el desig (antítesi exacta de la bruixa desvitalitzadora), musa que és l'essència de la vitalitat i la vida. La musa (en forma de supermodel, estrella de cinema, icona publicitària...) suscita inspiració, inspiració i procreació en els admiradors masculins i, de retruc, en totes les dones [recordem la frase de la dona de Touraine: ens han robat la imatge!].

Però la musa no és ella mateixa. Sempre està sota el control del seu amo: aquest és el Subjecte i ella és l'Objecte del Desig. Una dona que s'identifica amb l'Objecte del Desig no és la font de la seva pròpia inspiració: no sent que la seva vida li pertanyi. La seva vitalitat i la seva imaginació, els seus esforços i els seus plans, estan dirigits als desigs dels altres, a ser desitjable com a dona-nena, dama encisadora o mare sacrificada.. Ser l'Objecte del Desig significa no posseir un nucli del Jo, ni una clara autonomia i autodeterminació que es trobin sota el propi domini. Ragnell, fins i tot sota la forma bella, no és cap musa, perquè ella és el Subjecte dels seus propis desigs.

Ser el Subjecte dels propis desigs no implica necessàriament tenir una aparença atractiva o unes formes agradables de comportament. Ser desitjada mai és el motor fonamental de motivació per a la dona que és Subjecte. La dona Subjecte no vol ser desitjable o desitjada, sinó coneguda pel que és, no pel que aparenta. Mantenir-se, actuar o sentir-se bé com a Objecte del Desig només serveix per a reproduir la dominació masculina i impedir que la dona esdevingui independent i pugui decidir lliurement el que sent i com ho sent.

Per què seguim rendint culte a la musa? Perquè seguim pensant que el poder femení és insà i aclaparador; per això inconscientment mantenim la fantasia masculina que l'únic poder legítim que ha de ser encoratjat en nenes i dones és el de ser l'Objecte del Desig.

Tothom tem a l'harpia. Les dones no volen ser identificades com massa exigents, prepotents i manaires. No volem que se'ns conegui com el tipus de dona que intimida als altres amb exigències o necessitats que puguin aclaparar. En fugir de l'harpia, caiem a mans de la musa: aquesta sembla prometre que el poder femení és bellesa, però nega a la dona el dret de la seva pròpia sobirania. La musa sempre roman sota el control del seu amo; és la vida de l'amo la que queda potenciada i completada a través de la seva inspiració. Si juguem a ser muses ens estimaran pel que simbolitzem (un triomf per a ells) no pel que som.

La maledicció de la musa és més devastadora: la bruixa pot no ser desitjada, i ni tan sols estimada, però pot conèixer els seus propis desigs si vol. La musa no pot, perquè en quant els coneix, deixa de ser musa.

Amagar-se al bosc

Totes lluitem avergonyides, ocultant-nos i amagant les nostres necessitats perquè semblen equivocades o injustificades. El bosc on vivia Ragnell com a bruixa pot entendre's com un símbol de la vergonya: un lloc on ens amaguem quan sentim que la nostra identitat i els nostres desigs són "dolents".

La vergonya és una emoció que expressa el desig d'amagar-se, desaparèixer, perquè temem que el Jo estigui buit, sigui dolent o inferior. Si una creu que no pot fer res sobre el sentiment que alguna cosa va malament, s'intenta protegir d'estar massa exposada. Quan ens sentim avergonyides, sorgeixen en nosaltres tot tipus d'enganys i mentides per construir-nos un refugi protector. Quantes dones s'amaguen en relacions insatisfactòries o fins i tot cruels i de maltractament. O quantes dones han de sentir del seu company "necessito més espai, un període de separació per posar els meus pensaments en ordre", cosa que implica que la dona absorbeix l'espai entre els dos, omplint-lo amb la seva presència aclaparadora (és el retorn de la imatge de la bruixa que absorbeix l'ànima i que la psicologia popular explica en termes de la necessitat que té l'home de separar-se d'una dona per a prendre possessió d'ell mateix, com si la presència de la dona li impedís dur a terme aquesta experiència!). O quantes dones no accepten o estan avergonyides amb el seu cos. O quantes es penegen d'homes que les traeixen a nivell econòmic o sexual. O quantes se senten atretes per paraules que en el fons les converteixen en l'Objecte del Desig del mascle. O fins on estan disposades a arribar algunes dones per sentir-se atractives i superar la por a no ser "elegides" per cap home.

Quan les dones s'identifiquen amb la vergonya, creuen que estan buides o que no valen res i recorren als altres per omplir-se de suports i seguretats.

L'autora comenta el cas de Cheryl (soltera, intel·ligent, culta, advocat, altura mitjana i 70 kgr de pes: se sentia fatal amb el seu cos, no estava convençuda de la seva vàlua i el seu atractiu) i

de la ruptura amb el seu promès Brad quan li va exposar els seus propis desigs. Punts que té en compte per explicar la conducta de Cheryl:

- havia estat intimidada per un pare, famós advocat socialment respectat (un “àngel al carrer i un diable a casa”). Humiliava a la seva esposa i la culpava d’haver perdut el desig cap a ella
- Cheryl se sentia més crítica de la passivitat de la seva mare que dels crits del seu pare. Cheryl volia que la seva mare s’enfrontés al seu pare i reivindicés la seva pròpia vàlua. Així, va decidir que *ella* es guanyaria l’amor i els elogis del seu pare imitant-lo: bones notes en les assignatures que agradaven més al seu pare, encant social a l’altura del seu pare, segueix la carrera del seu pare...
- Cheryl va arribar a sentir com si les respostes del seu pare cap a ella, el seu amor i elogis, estiguessin sota el control d’*ella*. Si ell no la felicitava, ella creia que havia fet malament alguna cosa. El seu “poder” sobre el pare era la de l’Objecte del Desig; imaginava que el controlava a través de les seves accions, de la seva imatge i dels seus èxits.
- aquest complex patern és el que projectava cap el seu promès i els seus altres amants: inconscientment, volia ser l’Objecte del Desig exclusiu, la companya desitjada que satisfés perfectament les necessitats de l’home, que “convertís” al seu pare i el transformés
- dirigia les seves energies a fer que l’home es sentís bé amb ell mateix a casa; després, cercava ser aprovada per la seva intel·ligència i atractiu. Atès que se sentia avergonyida del seu cos, Cheryl creia que havia de fer un esforç extra per ser complaent, de manera que la seva parella seguís sentint-se atret físicament per ella. Quan l’interès del company semblava esvair-se, Cheryl feia alguna cosa especial per mantenir-lo implicat en la relació
- Cheryl va descobrir allò que l’atreia a homes irresponsables: es veia atreta cap a homes com el seu pare, al qual havia idealitzat i al qual intentava complaure. Ella es carregava damunt les seves espatlles tota la responsabilitat del que anava malament en la relació i incrementava la seva vergonya, creient que ella tenia algun problema bàsic mentre passava per alt els errors i mancances de les seves parelles.
- Cheryl va aprendre la lliçó implícita en les paraules de Ragnell quan diu al rei Artur: “No et vaig demanar que em *donessis* al cavaller Gawain. Si Gawain està d’acord a casar-se amb mi per la seva pròpia voluntat...”. És la lliçó de conèixer les fronteres i les limitacions del propi desig i del propi poder.

Aquest exemple palesa la importància de com ens hem construït el nostre psiquisme, el nostre Jo, i com d’adults repetim els esquemes emocionals de la nostra infantesa. Desconstruir aquests esquemes, fer-los conscients, és el camí per a controlar-los, per a esdevenir Subjectes dels nostres actes i de les nostres eleccions i decisions.

El Subjecte del Desig

Les dones, en el context d’una societat patriarcal, solem oblidar que el nostre desig més profund és el de tenir plena sobirania sobre la nostra pròpia vida, el dret i la responsabilitat d’actuar amb llibertat, ser els Subjectes dels nostres propis desigs. I això és vàlid per tothom.

Ser el Subjecte dels nostres desigs no significa només afirmar el que volem, sinó també responsabilitzar-nos dels nostres desigs.

Ser els Subjectes dels nostres desigs significa assumir l’experiència d’aprendre qui som, cartografiant les moltes capes de les nostres vides subjectives i responsabilitzar-nos d’elles. A mesura que assumim la responsabilitat dels nostres propis desigs, descobrim el molt que depenem dels altres i amb quanta freqüència podem estar equivocades en voler determinades coses.

Per a deixar de ser l’Objecte del Desig cal, entre altres coses, seguir lluitant contra la dominació masculina i que homes i dones construeixen un nou discurs i noves actituds per desterrar el patriarcat. I un primer pas és que les dones –amb la col·laboració dels homes– es neguin a viure conforme la creença que el poder femení es basa en la bellesa.

Si ens convertim en Objectes del Desig, fàcilment podem oblidar com ser Subjectes dels nostres propis desigs. O bé ens centrem en la nostra imatge i satisfem el desig masculí, però no el nostre, o bé ens centrem en els nostres desigs i fem caure les màscares, sense importar-nos com som rebudes.

2. L'amença de la bellesa femenina

Una dona jove i bella simbolitza en la nostra societat un poder i vitalitat quasi transcendents. Les dones se senten impulsades a imitar-la i els homes a posseir-la. Arreu ens bombardegen que el nostre poder, les nostres possibilitats venen o deriven de la nostra aparença. Quantes dones s'esforcen per assolir la imatge d'una dona prima, jove i guapa, o es torturen envejant-la?

Des de petites ens veiem encoratjades més sovint a valorar-nos per la nostra imatge corporal que per les nostres accions: no és, doncs, difícil, esdevenir Objectes del Desig. En cercar l'aprovació, principalment a través de l'interès i de l'excitació que els altres ens reflecteixen, de mica en mica perdem la visió i el control de les nostres pròpies necessitats, mancances i desigs. Esdevenim desigs fins i tot per a nosaltres mateixes, vigilant constantment el nostre cos i la nostra psique des d'un punt de vista exterior. En no tenir confiança en nosaltres mateixes, anhelem l'afalac. Volem ser més desitjades que estimades. Ja no controlem les nostres accions i desigs. I atès que totes fan el mateix...

Des de petites ens han fet aprendre que el poder del nostre gènere es troba vinculat a l'aparença, i no a les accions, a la intel·ligència o als èxits. És el que Joan Brumberg⁴ anomena el "projecte cos" i afirma que emana dels esforços de la classe mitjana per ascendir en la nostra cultura manipulada pels mitjans de comunicació i del consell dels "experts" sobre el poder de la dona. En els *mass media* rarament es dona una notícia d'un èxit femení sense fer referència a la roba que portava o a la seva aparença física (atenció: també en la ideologia monàrquica i els retrats dels reis, la "bellesa" estava vinculada al "bon govern". Recordem el que es deia de Carles II. I tot plegat podria derivar dels conceptes de bellesa de Plató i dels Pares de l'Església).

Insatisfetes amb la nostra pròpia imatge

Tanmateix, malgrat l'atenció i l'esforç que posem en el cos i en les aparences, sovint estem insatisfetes amb ambdós. Quantes dones creuen que tenen "uns kilos de més"?⁵ Si el poder femení és bellesa, llavors la primesa és l'exigència central de la musa de la nostra època. Un estudi⁶ sobre 176 universitàries va mostrar que aquelles que veien 50 fotografies de moda de l'"ideal de primesa", immediatament experimentaven un descens d'autoestima i un augment de timidesa, ansietat social i insatisfacció corporal, en comparació amb aquelles que no havien vist les fotografies. Un altre estudi⁷ mostra que, amb només trenta minuts de contemplar programes i anuncis de televisió, una jove podia alterar la percepció del seu propi cos.

⁴ Joan Jacobs Brumberg (1997), *The Body Project: An Intimate History of American Girls*. Nova Cork. Random House, pàg. 195

⁵ Les americanes es gasten entre cinc mil i set mil milions de dòlars en productes per a perdre pes, majoritàriament ineficaços.

⁶ Hill Thornton i Jason Maurice, "Psyche Contrast Effect: adverse Impact of Idealized Body Images for Women", *Sex Roles* 37, nº 6-7 (setembre 1997), pàgs. 433-439.

⁷ Philip N. Myers, Jr., "The Elastic Body Image: The Effect of Television Advertising and Programming on Body Image Distortions in Young Women", *Journal of Communication* 42, nº 3 (estiu 1992), pàgs. 108-133

Per què les primes semblen poderoses

El poder i la influència sempre s'han promès a la donzella que suscita el desig, però per què és la nostra musa actual una dona-nena prima?

L'escriptora Laura Fraser creu que el fet d'estar prima ofereix una il·lusió de control. En les nostres caòtiques vides, els nostres esforços per controlar el pes semblen prometre el control de tota la resta.

“Estar prima envia un missatge visual al món... que una dona treballa molt per ser atractiva i, per això, és molt bona en el seu treball tradicional de ser un objecte sexual desitjable, una parella romàntica i devoradora. Sent prima, també transmet la idea que és disciplinada, eficient i té el control d'ella mateixa”.⁸

Per a moltes dones el control del cos se sent com a poder i no deixaran aquest sentiment per cap promesa de salut.

Fraser fa remuntar la història de la primesa femenina a un canvi dels rols de la dona. La primitiva imatge d'una dona “pleneta” o sensualment rodoneta posa l'accent en el seu potencial per a ser mare. Cap els anys vint la figura pleneta va donar pas a la noia esvelta i prima. Darrere el missatge cultural de la major llibertat dels anys vint s'hi troba el dictat de les autolimitacions per mantenir un cos femení prim.

Cap els anys vint, la indústria va començar a veure a les dones com a consumidores. Es varen inventar els productes de bellesa pel cos i es va defensar el fumar com a forma de mantenir-se prima. I aquest consumisme es va presentar com una nova forma de llibertat i els anuncis s'adreçaven a les ansietats, inseguretats i pors de les dones. Amb la píndola anticonceptiva, una més gran llibertat respecte als embarassos i la lactància i una prolongació del període entre la menarquia i la menopausa, fou possible augmentar cada cop més el control de l'aparença femenina.

Va anar sorgint com a ideal de bellesa un tipus de cos que s'assemblava més al cos de l'home que al de la dona: poc greix, visible musculatura i cara, cames i braços angulosos. El poder de les models –la capacitat de guanyar diners, l'estatut social, l'atenció que aconsegueixen dels mitjans de comunicació– comunica un ideal de control que és interioritzat per nenes i joves, en lloc d'arribar a una comprensió dels seus propis desigs i de les seves pròpies decisions.

Quasi tothom participa en aquest “adoctrinament” anant al gimnàs, depilant-se, fent dieta... La dona té un tercer treball, com diu Laura Fraser: romandre prima. Si l'aparença no és tan important, per què invertim tan temps a tenir cura del nostre cos? Moltes són incapaces de dir que tenen por a ser mirades amb menyspreu si no tenen cura de la seva aparença (i així es reproduïx el model d'erotisme masculí).

La creença que hem d'estar primes per a tenir èxit provoca sentiments d'inseguretat sobre nosaltres mateixes i les nostres capacitats. El control obsessiu del cos femení no porta al poder sinó a la vergonya, a la timidesa, a la confusió, a la malaltia. És important, doncs, d'entrada, ser conscients de com s'utilitza contra nosaltres la imatge de bellesa femenina i, de sortida, aprendre a conèixer i reconèixer els nostres propis desigs.

I com afecta als homes?

També els homes viuen amb les conseqüències de la creença que el poder femení és bellesa. Sovint estan preocupats per assolir l'objectiu d'atreure i posseir una dona prima, jove i bella com a forma de provar (mostrar i mostrar-se) la seva masculinitat o el seu atractiu personal, o simplement perquè creuen que una dona d'aquest tipus els donarà vida i els completarà.

⁸ Laura Fraser (1997), *Losing It: America's Obsession with Weight and the Diet Industry That Feeds on It*. Nova Cork. E.P. Dutton, pàg. 7

Simone de Beauvoir deia que quan els homes s'alçaven coma éssers lliures, com a Subjectes dels seus propis desigs, necessitaven un contrast o una negació d'aquesta llibertat. Així, la dona atractiva esdevenia una necessitat en la vida dels homes.

Però encara que els homes puguin voler posseir a la musa, també temen la seva influència. Sovint manifesten una pregona desconfiança respecte les dones i també als altres homes per viure en un ambient en el qual s'espera d'ells que competeixin per la dona més bella (guió de molts mites, un dels més coneguts el d'Elena de Toia). La màgia primitiva de la donzella que suscita el desig enfronta l'home contra l'home i pot confondre el judici d'un individu.

Dir que el poder de la dona rau en la seva bellesa, és el mateix que dir que la dona no posseeix cap poder i coneixement per ella mateixa; és l'home qui li atorga aquest poder. És una forma d'exercir el poder masculí, ja que si "el poder femení és bellesa" les dones mai poden ser lliures de les pautes masculines sobre l'aparença i la conducta. El desig i la fantasia dels homes dicten el contorn de l'Objecte del Desig femení, alhora que es menyspreen i ridiculitzen els seus poders sobre la raó. El fet d'estar lligada a al seva aparença sotmet a la dona a la necessitat de seguretat i afalacs, a voler ser desitjada, cosa que enforteix els desigs i imatges masculines de bellesa i vàlua femenines. L'odi i el control del cos femení provenen de les fantasies masculines sobre les dones.

Pandora i la maledicció de la bellesa femenina

La història de la primera dona de la mitologia grega palesa el significat de la Dona en el patriarcat, dient-nos com i per què la bellesa femenina ha d'estar sota el control d'homes poderosos. Dissortadament, segueix sent una història molt actual.

La història de Pandora es remunta al segle VIII ane i al poeta grec Hesíode, tot i que ha estat explicada i reformulada de moltes maneres. Diu més o menys així:

Era un temps en el que hi havia una gran rivalitat entre els déus i els homes. Prometeu, el campió de la humanitat, havia robat el poder del foc i l'havia dut a la terra. Quan Zeus va veure les flames, una fúria mortal s'apoderà d'ell. Com a venjança, Zeus va planejar posar entre els homes un terrible mal que igualaria l'avantatge del foc. Ordenà a un déu menor, un mestre artesà, que modelés la imatge d'una donzella que suscités el desig. Barrejant terra i aigua, l'artesà va proporcionar a la seva creació un rostre tan bell com el de les deesses immortals, i li va infondre veu i força pròpies. Després, les deesses li van aportar les seves millors qualitats; una li va ensenyar arts i labors femenines, una altra l'encant de la seducció. Quan aquesta primera dona va estar totalment formada, Zeus ordenà a Hermes, trampós per naturalesa, que curullés a la donzella de mentides i el desvergonyiment d'una harpia. Hermes se'n assegurà que la donzella posseís afalacs i traïcions en lloc d'un cor; després li va ordenar que parlés. Altres déus i deesses l'abillaren amb collars d'or i corones de flors primaverals. Hermes l'anomenà Pandora, que significa "rica en dons", per haver estat dotada amb tants dons dels déus i perquè era un "do" per als homes. Zeus va enviar Pandora a la Terra per mitjà d'Epimeteu, el nom del qual significa "el que aprèn només de l'experiència". Aquest havia de lliurar-la i no deixar cap pista de les trampes planejades. Després de l'arribada de Pandora a la Terra, la seva curiositat la va dur a descobrir una caixa que estava enterrada. La caixa, que contenia malalties i la mateixa mort, havia estat enterrada deliberadament per a protegir als homes del mal. Pandora va obrir la caixa i va deixar sortir al món tots els sofriments i dolors, inclosa la mort, la gran divisòria entre els éssers humans i els déus. Espantada, va tancar la tapa, i a l'interior de la caixa només hi va quedar l'Esperança (d'aquí la dita: l'esperança és el darrer que es perd). D'aquesta manera Zeus va sortir triomfant. Mitjançant el seu "regal" de la dona, va castigar els homes amb un mal que igualava el foc. Bella, però buida, Pandora fou la primera dona de la cultura occidental a practicar les seves arts contra els homes innocents i indefensos. I fou així com va començar la influència de la dona sobre la vida dels homes.

Pandora mostra el patró de l'Objecte del Desig femení, buit dels seus propis desigs però ple de poders seductors. Els seus enganys, traïcions i afalacs poden vèncer el poder masculí. Ella és venjativa i manipuladora, i va ser específicament creada com a càstig per als homes. (la història d'Adam i Eva del Gènesi, probablement està treta de la de Pandora).

Comencem a veure com i per què la donzella que suscita el desig està maleïda per la seva bellesa: atès que se la considera que està buida, ha de ser dominada i controlada. En no tenir cor, està mancada d'una veritat i d'una naturalesa per ella mateixa. Per això pot voler posseir-ho tot. Vol no només tenir el que té, sinó també controlar i dominar el que els homes posseeixen.

Els homes, després d'haver creat la seva musa, temen la manca de control que senten en la seva presència. Les antigues lleis religioses i els codis morals posen en guàrdia contra els seus poders malignes. Una dona bella és maligna perquè posseeix un poder sobre la raó i el judici dels homes. Però aquest poder està present només quan els homes el veuen. No té a veure amb la dona, sinó únicament amb com la veuen els altres. Així, la dona mai pot alliberar-se de les pautes masculines, perquè els homes donen forma a la imatge del seu Objecte del Desig.

La dona pot aspirar a compartir la dignitat de l'Home si esdevé el seu Objecte, però no pot compartir el seu poder perquè no té res propi a oferir.

El doble vincle de la bellesa femenina

Identificar-se amb Pandora –potser maligna, però també desitjable, prima i jove– pot encara ser preferible a ser considerada com una harpia solitària, lletja i avergonyida. La bellesa excita el desig, és vivificadora i encoratjadora, mentre que la lletjor és vella, desvitalitzadora i avorrida. La musa potencia la vida i l'harpia la sufoca. Tanmateix, tal com hem vist, la musa existeix només com un aspecte del poder i del domini masculí. Els seus poders per a vivificar han de ser utilitzats per una altra persona, i no per ella mateixa.

Quan ens identifiquem amb la musa, ens torben constantment les obsessions sobre l'aparença, les pors a actuar, la vergonya, la insatisfacció, la confusió i la ignorància dels nostres propis desigs.

Tant si volem ser vistes com l'harpia o desitgem ser vistes com la musa, estem atrapades en el doble vincle de la bellesa femenina: condemnades si som lletges i condemnades si som belles. Dins d'aquest doble vincle estem inquietes i insegures per necessitar l'afirmació dels altres. Per a moltes dones, la identitat és aparença, de manera que tot està unit a obtenir l'aprovació i l'atenció. La princesa Diana⁹ en va ser l'exemple perfecte de la dona atrapada en l'esclavitud de la bellesa.

A la dona que competeix per ser Objecte del Desig l'etiqueten no només els homes sinó també les dones: “és massa grassa, porta massa maquillatge i crida massa”.

Sembla que només podem escapar d'aquest doble vincle abandonant la nostra fixació sobre la bellesa. Cal deixar d'identificar el que som amb el que semblam. I això passa per esdevenir Subjectes dels nostres propis desigs.

⁹ Segons el seu biògraf Donald Spoto, Diana era una “dona jove que necessitava desesperadament sentir-se sol·licitada... i, segons els valors de la vida moderna, res confirma l'autoestima com l'atenció dels mitjans de comunicació. Diana Spencer estava rebent... l'atenció de la premsa que necessitava per sentir-se viva i valuosa”

3. El sexe a través del mirall

El “mirall” de l'aparença femenina és la superfície que reflecteix el nostre desig de ser desitjables. Viatjar a través d'ell suposa trobar un inframon amagat de vergonya sexual femenina, confusió, frustració i atordiment. Voler ser desitjades porta a la consecució de poc plaer en la passió sexual. En lloc de descobrir i desenvolupar pràctiques i hàbits de plaer sexual femení, les dones volen ser admirades i sol·licitades pels seus encants seductors i la seva bellesa. Condemnades si som guapes i condemnades si no ho som, el doble vincle de la bellesa femenina ha significat una pèrdua generalitzada del desig sexual femení per culpa d'una excessiva preocupació sobre l'aparença i de la vergonya de l'autoodi.

Res extingeix més el plaer sexual que el retraïment. Res augmenta més el retraïment que l'excessiva preocupació per l'aparença i la desitjabilitat. Per a sentir-nos profundament estimulades i involucrades en les nostres passions sexuals hem de submergir-nos temporalment en l'experiència del moment. En la relació sexual això es percep com una pèrdua dels nostres límits ordinaris, la pèrdua del jo enfront del tu. La passió sexual consisteix, segons Otto Kernberg¹⁰, a “travessar les fronteres del Jo” o “fondre's amb l'altre” de manera que, paradoxalment, ens permet seguir sentint una identitat separada. Aquest tipus de fusió sexual és impossible si algú se sent atrapat per les pors sobre la dimensió o la forma del parts del rostre o del cos, o es troba en una constant ansietat per la possibilitat de ser rebutjada.

L'amor sexual madur dissol les ansietats i les pors gràcies a la repetició de les experiències de plaer. Entrar en la passió i mantenir-la exigeix alguna cosa més que el desig d'estar amb l'altre. Requereix agradar-se suficientment una mateixa per voler-se compartir íntimament amb l'altre.

La majoria d'enquestes sobre sexualitat i el desig sexual mostren que les dones desitgen tenir relacions sexuals i experimenten l'orgasme amb menys freqüència que els homes; també troben una més gran satisfacció en la intimitat emocional que en el sexe genital. Els investigadors solen afirmar que les dones equiparen la satisfacció sexual amb la proximitat emocional, mentre que els homes equiparen la satisfacció sexual amb el sexe físic. Sembla, doncs, com si el desig sexual és simplement una cosa de l'home més que de la dona. Al cap i a la fi, els homes mantenen relacions sexuals i fantasiegen amb el sexe amb més freqüència i tenen més orgasmes i més parelles sexuals que les dones. És cert tot això?

Plaer i desig

Existeix una idea popular que les dones desitgen intimitat emocional més que els homes i que els homes desitgen sexe físic més que les dones. És fàcil sentir a dir que les dones “volien intimitat per a ser sexuals” i que els homes “volien sexe per assolir la intimitat”.

En realitat però –i els estudis semblen confirmar-ho– les dones no han obtingut suficient plaer del sexe per voler més. El desig només es troba present quan ens manca actualment alguna cosa que ha estat plaent o gratificant en el passat. Així, doncs, un major nombre de dones que d'homes estan mancades de desig sexual perquè l'experiència femenina sexual no ha estat suficientment plaent.

Però les dones rarament creuen que la seva manca de plaer sigui el problema. Més aviat se senten culpables sobre la seva manca de desig. Se senten culpables –i es culpen a si mateixes– per no voler més sexe, i s'enfaden i es ressenten perquè les seves parelles volen d'elles que desitgin sexe.

La manca de desig femení és una condició cultural i no una realitat biològica, i està relacionada amb les definicions de “feminitat” que sorgiren al segle XIX: quan es va equiparar el que és “femení” amb la naturalesa (com una força passiva) i el que és “masculí” amb la cultura (com

¹⁰ Otto Kernberg (1997), *Las relaciones amorosas*. Buenos Aires Paidós. Pàg 43.

una força activa), les dones començaren a ser considerades com Objectes aptes dels desigs i interessos dels altres, però sense tenir-ne cap per elles mateixes.

Cap a finals del XIX, s'aconsellava a les dones que fossin sexualment passives com a esposes –fins i tot que es mantinguessin vestides durant la relació sexual–, ja que metges i teòlegs varen definir l'acte sexual com l'expressió de l'orgasme masculí al servei de la procreació. Si els homes volien sexe per plaer, el cercaven en la prostitució. Els homes havien de ser Subjectes i les dones havien de ser Objectes de la passió sexual, i tot plegat es va considerar natural, biològic. La ignorància de les dones dels seus propis plaers sexuals, el seu confinament forçat a l'àmbit domèstic i als fills, i les seves posteriors preocupacions sobre la seva aparença física han contribuït a frenar el desig sexual femení durant els dos segles passats.

La ideologia sexual¹¹ dels segles XIX i XX afirmava que les dones estaven millor equipades que els homes per controlar els seus impulsos i desigs sexuals, per ser naturalment mares i curadores. A mitjan i finals del XIX, metges i científics diagnosticaven que el desig sexual desenfrenat en una dona podia dur-la a la histèria i a la violència. L'estàndard cultural va derivar cap a la puresa en les dones a mesura que s'esperava cada cop més d'elles que es sotmetessin als desigs dels seus respectius marits i de les rutines domèstiques. A principis del segle XX, la contrapartida femenina de l'impuls sexual masculí ja havia arribat a ser l'"instint maternal"¹².

Al segle XXI encara molts creuen que l'expressió sexual de les dones es troba més unida a la proximitat emocional que al plaer sexual. Moltes dones, tot i rebutjar la idea que estan programades per a l'instint maternal, descriuen les seves necessitats i intimitat en termes de tendresa, afecte i proximitat més que de plaer sexual. Alguns estudis recents sobre el desig sexual femení conclouen que homes i dones entaulen una relació sexual "per raons diferents; els homes es troben motivats pel plaer físic i les dones es troben desitjoses d'expressar l'emoció".

Sens dubte, aquesta intimitat emocional és un requisit per a la unió sexual satisfactòria, però no és més que un prerrequisit. Sense el plaer de l'excitació i l'orgasme, les dones no tenen accés a l'experiència de l'amor apassionat i madur que podria desvetllar una i una altra vegada el seu desig sexual.

El mateix estudi va descobrir que les dones que tenen relacions de maltractament físic mantenen relacions sexuals amb més freqüència que les dones sense relacions de maltractament físic. "La relació entre el desig sexual femení i la freqüència amb la qual una dona entaula la relació sexual està probablement mediatitzada pel seu marit". En les relacions de maltractament físic el marit utilitza el sexe com instrument de poder sobre la seva parella, i per això insisteix més a mantenir relacions sexuals. Això deixa clara una dinàmica subjacent de poder en la manca de desig sexual femení. Si les activitats sexuals són assumides per una dona per a satisfer el desig sexual masculí –si els homes són Subjectes i les dones Objectes–, llavors una dona amb pròpia capacitat de determinació podria no voler entaular una relació sexual. Una dona que actuï com a Subjecte s'aferrarà al seu propi poder resistint-se a entaular una relació sexual en pro del plaer d'una altra persona. Només voldrà tenir relacions sexuals si ella vol. I atès que el sexe no haurà estat suficientment plaent per a elles com per a crear el desig, les dones amb més capacitat de determinació no iniciaran la relació sexual amb massa freqüència perquè no hauran descobert el seu propi plaer en ella. En aquest període de feminisme, moltes dones madures se senten més lliures per dir "no" al sexe, però no se senten lliures per trobar un "sí".

¹¹ Naomi Wolf (1998), *Promiscuidades*. Barcelona. Planeta.

¹² David Farley Hurlbert i Carol Apt, "Female Sexual Desire, Response and Behavior", *Behavior Modification* 18, nº 4 (1994), pp. 488-504

La seducció del poder i el poder de la seducció

En lloc de preguntar-nos i d'investigar sobre la manca del plaer sexual, moltes dones creuen, sense saber-ho, que la seducció del poder pot substituir els plaers sexuals. Es refereix a un sentiment de control sobre el propi cos i, alhora, a un sentiment de triomf sobre el desig sexual masculí. La seducció del poder pot incloure no tenir en absolut cap relació sexual o entaular relacions sexuals arriscades; però, en ambdós casos, una té clarament el poder sobre el sexe.

Sentir-se sexualment atractiva, atreure l'atenció i voler ser desitjades esdevenen objectius, encara que el sexe pugui viure's inicialment com un subproducte excitant de l'atenció. Sintonitzem amb l'efecte que estem obtenint en el sexe, en lloc de amb el que volem en funció de les nostres pròpies necessitats i plaers.

El desig de ser reflectida a través del mirall del desig d'una altra persona es basa en l'experiència sentida que el poder femení es troba fora d'una mateixa i que ha de ser atret i guanyat. En lloc de practicar el poder dins de nosaltres mateixes, el cerquem controlant les respostes de l'altre. Arribem a veure'ns només reflectides en els ulls dels nostres amants. Però no podem satisfer les nostres necessitats amb els desigs de ningú.

Agafem l'exemple de Linda. Trenta anys i va a la psicoterapeuta per una baixa autoestima. Havia tingut un seguit de relacions sexuals i emocionals sense compromís tant amb homes com amb dones, però no es preocupa de la seva manca de compromís. Li fa por tenir fills perquè li preocupa que la seva fràgil personalitat es trenqui amb aquest pes. Quan acaba una relació sexual Linda se sent com a morta i espantada d'estar sola. Només se sent viva i vital quan creu que una altra persona la troba atractiva sexualment i excitant. Al més petit distanciament del seu amant, la domina l'ansietat i comença a sospitar que no és desitjada. Davant la por de ser rebutjada, talla la relació just quan ha començat a anar més enllà de la fantasia. Coneix poc els seus desigs, excepte per afirmar que té una addicció a l'amor i al sexe. Aquest coneixement només es refereix als seus símptomes.

Linda es troba motivada per un desig amagat: vol ser desitjada. Com sabem, quan els nostres desigs es troben amagats o ens són desconeguts dominen gran part de la nostra vida emocional. Quan Linda manté una relació sexual amb un amant, està obsessionada amb el fet que la seva parella la trobi atractiva i excitant ("Li agrado?", "Està enamorat de mi?"). Només s'excita amb l'excitació de la seva parella. Confon amor i poder, i actua segons els estereotips culturals de la donzella que suscita el desig. Excitant a l'"amo" obté com a resposta que l'"amo" estigui per ella, que no la deixi, i així se sent desitjada.

En la relació sexual heterosexual, els homes poden veure's impulsats envers fantasies i accions de conquesta i domini del cos femení. Volen posseir el poder fantasiejat del cos femení per ells mateixos i pot que es sentin humiliats quan se'ls nega. Posseir una dona bella constitueix un signe de poder entre els homes. Obtenir la dona seductora reforça la identitat masculina en el món en el qual els homes competeixen per la donzella que suscita el desig.

Les dones també volen el poder de tenir un efecte eròtic. Aquesta és l'altra cara del desig femení: l'ansia de tenir poder sobre les respostes sexuals de l'altre, la necessitat de satisfer-se amb el desig d'una altra persona. Aquest poder de seducció confon eros –el desig de connexió– amb la influència o el poder.

En una relació de parella hi ha espai per a tota mena de fantasies sexuals, sempre que hi hagi una relació d'igualtat. Les relacions perturbadores (i en certa manera destructives) són les que pretenen el poder sobre l'altre, tant si el que es pretén és complaure a la nostra parella, com si el que cerquem és atreure l'altre per omplir el nostre desig de ser desitjades. Quan sexe i poder van junts, ens podem arribar a creure que només som un Objecte. I això pot portar al ressentiment i a la culpabilització sexual.

Les fantasies sexuals sanes sempre inclouen la comunicació i la confiança, el consentiment i la igualtat, el respecte i el plaer mutus, el diàleg i la negociació. En una relació de sexualitat madura, els dos membres de la parella han d'abandonar el desig de tenir el poder damunt l'altre i acceptar plenament el desig d'autodeterminació i sobirania sobre els propis desigs.

Despertar l'amor entre iguals

L'antiga història de Psique i Amor¹³ ens mostra un relat de la cara més dolenta del desig femení, que surt a la llum a través de la pèrdua del control.

Psique i Amor¹⁴

<http://kidslink.bo.cnr.it/irrsaer/amorepsiche/homeset.html>

Hi havia una vegada un rei i una reina que tenien tres filles molt belles. Però la més bella de totes era Psique, la més jove. Persones d'arreu anaven simplement a contemplar la bellesa d'aquesta jove, de la qual alguns afirmaven que era Venus, la deessa de l'amor, mentre que altres mantenien que Psique havia substituït Venus com la gran deessa de l'amor. Naturalment, Venus estava furiosa per tota l'atenció que Psique –una simple dona mortal– li havia pres, així que va enverinar els cors dels pretendents de Psique, fent que fos totalment rebutjada pels homes. El pare de Psique, intrigat per la mort dels pretendents de la seva filla, va començar a sospitar que alguna cosa s'havia torçat amb els déus.

Tot cercant una resposta, el rei va consultar un oracle, a través del qual Venus va respondre dient-li que la seva filla estava destinada a casar-se amb un monstre, una serp

¹³ Tot i que la història prové originalment de la mitologia grega, la seva versió més coneguda és romana; es troba a les *Metamorfosis* d'Ovidi o *L'ase d'or*, un text escrit per Apuleu en el segle II

¹⁴ Traducció lliure a partir de Michael Grant (1962), *Myths of the Greeks and the Romans*. Nova York. New American Library, Mentor. Pàgs. 357-362

alada que aterria al propi Zeus. Després, va ordenar al rei que vestís a la seva filla de dol i la conduís al cim d'una remota muntanya on es casaria amb la mort.

Psique, acompanyada per música funerària i pels seus pares en dol, vestida com una dona que s'encamina vers la seva tomba, encapçalà l'estranya processó de noces. Quan va arribar al cim, els seus pares la varen deixar tal com se'ls havia ordenat.

Sola i atemorida, Psique va esperar. Soltadament, fou aixecada per suau brisa i transportada al vessant de la muntanya fins aterrar en un camp florit i fragant. Un palau d'or i pedres precioses, ple d'increïbles belleses i tresors, s'aixecava davant d'ella. Pensant que potser havia mort i que es tractava de la morada d'un déu o d'una deessa, Psique va entrar i es va obrir camí silenciosament d'habitació en habitació. En un sumptuós dormitori, unes mans invisibles la banyaren, la vestiren i li dugueren tota mena de deliciosos aliments i luxes.

Abillada amb bells teixits de palau, consolada pels plaers de l'entorn, Psique va caure en un pregon son del qual només es despertà a la mitjanit per una suau remor. Sabent que qualsevol cosa podia esdevenir en aquest immens i deshabitat lloc, Psique va témer per la seva vida i castedat, però la veu xiuxieujant –la d'un home– la va tranquil·litzar: ell no la forçaria ni li faria cap mal. El seu invisible visitant la va abraçar amb una tendresa inimaginable i va fer l'amor amb ella d'una manera molt excitant i suau. Els seus propis desigs sexuals es despertaren i varen quedar satisfets amb aquesta unió.

Al final de la seva nit de passió, el visitant li va comunicar que ell era el seu marit, però ella mai el podria veure. Totes les seves necessitats li serien satisfetes per mans invisibles en el palau. Mentre no intentés descobrir qui era, continuarien fruit-se mútuament cada nit.

Al principi, Psique va acceptar de bona gana aquestes condicions. Sorpresa per l'esplendor i les riqueses del seu palau, passava els dies en ocupacions plaents i les nits amb el seu invisible marit. Tanmateix, al cap de poc temps Psique va començar a enyorar als seus pares i les seves germanes. Els volia veure i fer-los saber que no havia mort sinó que prosperava en la seva nova casa. Psique va pregar al seu marit que li permetés tornar amb la seva família per tranquil·litzar-los sobre la seva seguretat i bona fortuna, a la qual cosa aquest va consentir de mala gana. Només li va ordenar que recordés les condicions del seu matrimoni: que mai podria conèixer ni revelar la seva identitat o, en cas contrari, tot acabaria.

Psique va retornar amb la seva família i els va explicar la seva aventura: el seu viatge, el vessant de la muntanya, el seu palau i el seu amorós espòs. Ells la varen reprendre i s'estengueren sobre els perills als quals s'havia exposat.

–Al cap i a la fi –varen dir–, el teu marit pot ser una serp alada, qualsevol tipus de monstre, i tu t'has lliurat a ell sense conèixer la seva vertadera identitat.

Quan Psique retornà a palau, ja tenia un pla ideat per ella i les seves germanes per descobrir la veritable natura del seu marit. Es va preparar per trobar-se amb ell armada amb un ganivet i una espelma. Després d'haver fet l'amor i mentre ell dormia, va encendre l'espelma i la va aixecar per damunt del seu cos. Davant d'ella es va mostrar el déu Amor –fill de Venus– en tota la seva bellesa. Astorada per la seva glòria, Psique va fer un pas enrere i va deixar caure cera calenta sobre el seu pit nu. Despertant-se sobresaltat, amor la va maleir i va fugir. Des de dalt d'un xiprer, va retreure a la seva esposa la seva actitud irreflexiva i va marxar volant. En ser revelada la seva identitat a una mortal, havia de retornar amb la seva mare i no tornar-se a barrejar mai més amb un ésser mortal.

Grans foren els remordiments de Psique, que va començar a errar per la Terra a la recerca del seu estimat espòs. Cansada i desesperada, va arribar al temple de Venus i hi va entrar, pregant-li que l'ajudés en aquest tema. Encara més enfurida per l'aliança de Psique i Amor, Venus va imposar algunes tasques a la seva nora. Va elegir treballs que mai podria realitzar un mortal, i va prometre que Psique es retrobaria amb Amor si les feia amb èxit.

Plena de fe amb el seu gran amor per amor, Psique va iniciar la seva heroica aventura. A cada pas del camí, els poders del món natural varen acudir a mantenir el seu valor i amor. La seva darrera i més difícil tasca va consistir a portar del món subterrani un necesser de tocador de Persèfone per tal que Venus, que estava envellint, pogués restaurar la seva pròpia aparença, que s'havia marcit després d'alimentar al seu fill malalt.

Ajudada per una torre de pedra parlant, a Psique se li varen donar instruccions sobre el què havia de fer per entrar en el món subterrani i poder-ne sortir. Quan va retornar, un cop finalitzada la darrera tasca, Psique va decidir insensatament aprofitar-se de part de la bellesa de Persèfone. Aquesta havia posat la mort –i no la bellesa– en el necesser que havia de ser dut a Venus. En obrir-lo, Psique va caure en un fatal somni. Quan va descobrir el destí de la seva esposa, Amor va pregar a la seva mare que permetés que Psique fos convertida en una deessa immortal. Al final, Venus va accedir als desigs del seu fill. Amor va rescatar a la seva esposa del somni mortal i la va dur als cels per tal que fos la seva companya eterna.

La maledicció de Venus

De moltes maneres podem interpretar aquesta història, però aquí ens centrarem en els temes del sexe a través del mirall:

- la seducció del poder
- la competició entre dones
- la divisió entre plaer i poder en la sexualitat femenina
- la mort del desig sexual en la dona

Entenent aquest mite com una història sobre el desafiament a l'autodeterminació en el desig sexual femení, arribem a veure el sacrifici que implica el fet de ser la donzella que suscita el desig.

Al principi de la història, Venus és la musa envellida que tem ser desplaçada per la bella i jove donzella. Venus sap que les dones mortals estan extremadament limitades pel domini masculí. L'únic poder real de Psique entre els humans és atreure a un home poderós. Venus fa malbé aquesta possibilitat eliminant el desig dels homes de casar-se amb Psique. Podem interpretar la maledicció de Venus com el complex de musa de Psique, una obsessió sobre la seva aparença que inverteix la seva bellesa i la converteix en una responsabilitat. D'aquesta manera, Psique es torna vulnerable a un matrimoni mortal: el símbol d'una pèrdua total de poder a través del matrimoni.

El tema del matrimoni mortal està present en els somnis de moltes dones. El matrimoni és essencialment la mort psicològica d'una antiga identitat, i per a les dones existeix una mort addicional: s'acaba l'aventura de ser nòvia (recordem les dites populars: dona casada, dona espatllada...). Les dones són idealitzades com a nòvies, no com esposes. Algunes dones temen el canvi de la musa a la bruixa.

Amor salva a Psique de la seva por i humiliació. Qui és Amor? És Eros (o cupido), la imatge de l'amor realitzat, la imatge del desig, en la presència del qual anhelem tenir més. Quan el desig és cec o està amagat esdevé ànsia o impuls. Atès que la natura del desig és ser sentit com una mancança, podem ser impulsades a omplir el seu buit sense saber per què.

Amor inicialment salva a Psique de la maledicció de Venus, però la cega al coneixement del seu propi desig. Atrapada en una xarxa de plaers, Psique és omplerta de desigs i anhels, però no d'autodeterminació ni d'enteniment de les seves circumstàncies. Té prohibit familiaritzar-se amb el seu espòs. A l'igual que Linda, és només l'Objecte del Desig dels seus amants. L'enyorament de Psique de retornar amb la seva família és l'enyorança d'entendre el seu propi desig.

Però allò que Psique troba a la seva llar és una actitud de divisió entre les geloses germanes: aquestes l'ataquen per ser mimada i passiva. En lloc de practicar la solidaritat femenina, les dones s'uneixen als homes en la tasca de reduir a les dones a la seva aparença i dividir-les per mitjà de la competició, la gelosia i l'enveja.

De vegades, però, l'intent de poder dels altres cap a nosaltres ens pot fer veure els nostres desigs amagats; aquí, els esforços competitius de les germanes de Psique la dugueren a conèixer els seus propis desigs. Però Psique dur a terme l'acció amb l'espelma i el ganivet a la

mà perquè és impulsada per les seves germanes geloses; no es troba plenament en possessió d'ella mateixa i actua amb distracció en deixar caure la cera ardent.

La llum de l'espelma de Psique revela que Amor és un déu. Amb aquest coneixement, Psique perd a Amor i no podrà reunir-se amb ell fins que siguin iguals: quan Psique esdevingui immortal.

De la mateixa manera que Amor, els nostres desigs sexuals se'ns escapen sovint quan il·luminem amb la realitat allò que està amagat. Si estem motivades principalment per voler ser desitjades, revelar aquest desig amagat expulsarà els sentiments romàntics, si el mantenim amagat ens desposseirà dels nostres plaers. Només quan coneixem el que ens motiva som lliures d'escollir alternatives.

Psique es troba molt afligida per la pèrdua d'Amor, i comença la seva transformació consultant Venus (la font d'antic coneixement sobre l'amor). Venus assigna tasques a Psique. Cada una suposa un repte per a la seva capacitat d'organitzar i prendre la iniciativa, lliçons necessàries per esdevenir Subjecte. Primer de tot Psique ha d'arribar a entendre la seva pròpia naturalesa: els seus instints i intuïcions.

Al final Psique ha d'entrar al món subterrani, l'entrada al qual està prohibida als mortals. Aquest constitueix l'àmbit de les fantasies o desigs inconscients de Psique. Venus li ha imposat que robi la bellesa d'una deessa que conserva la seva joventut. En dur aquesta bellesa a Venus, Psique vol quedar-se'n una part i permetre que el seu impuls governi les seves accions (recorda la curiositat impulsiva de Pandora en obrir la caixa).

Quan obre el necessari, Psique esdevé Subjecte del seu propi desig. Aquesta és la seva primera acció no ordenada pels altres Però Psique ha continuat mantenint amagat el desig de ser el bonic Objecte del Desig. Psique és la dona potencialment alliberada que encara creu que el poder ha de ser seduït en lloc d'autodirigit. En lloc de completar el seu procés de desenvolupament autònom i obtenir el dret a ser l'igual d'Amor, Psique és anihilada pel seu desig amagat de conservar per a ella la bellesa més gran. Un cop més perd el control quan cau en un son mortal. Aquest son mortal constitueix un paral·lelisme amb el seu matrimoni mortal, un estat de depressió basat en el desig impossible de ser la donzella sense edat que suscita el desig. El seu estat s'inverteix gràcies a l'ajut d'Amor i Venus. És rescatada per poders més grans i dels quals depèn, però ha après la lliçó del Subjecte d'autodeterminació i pot esdevenir l'igual d'Amor. Psique mor dues morts en el relat: la primera, com Objecte del Desig inconscient, i la segona, com Objecte del Desig conscient. En morir la segona mort, Psique es desperta en un nivell superior, un Jo immortal i subjecte del seu propi desig.

El dilema de l'autodeterminació sexual en les dones

Aprendre a ser subjectes dels propis desigs sexuals és una tasca confusa i complexa per a les dones, en un món governat pel desig i l'excitació sexual masculina. Moltes dones, des de les molt actives sexualment fins les quasi inactives, se senten confoses, insatisfetes, inquietes i avorrides en les seves relacions sexuals. Rarament es dona una satisfacció sexual continua en les dones. Sovintegen més les confidències de dones que es volen alliberar de la "càrrega" d'haver de tractar amb els desigs sexuals dels homes.

Sovint, les dones de mitjana edat expliquen que experimenten més excitació i erotisme en conversacions, pel·lícules, alimentant als seus nadons, masturbant-se o amb fantasies que tenint relacions sexuals amb les respectives parelles. Tendeixen a creure que mantenen relacions sexuals per les seves parelles més que elles mateixes.

Prenem l'exemple de la parella de Marla i Jack (d'uns 35 anys i dos fills en edat preescolar). La seva vida sexual no té vitalitat i quasi s'ha apagat. Marla diu que ja no vol tenir relacions sexuals; desitja fer l'amor en certes circumstàncies i frueix sovint, però no està motivada a buscar-lo. Creu que la seva manca de desig està relacionada amb la manca d'intimitat del seu marit. Segons ella "Jack em tracta com un objecte". Ha decidit que mai més fingirà voler relacions sexuals quan no senti desig. Segons ella, s'ha alliberat sexualment en reivindicar el

control sobre el seu propi cos. No vol tenir relacions sexuals només per gratificar els desigs de Jack i per tal que aquest no s'enfadi.

Jack ho veu d'una altra manera. Ell se sent rebutjat per la seva dona. Pensant que s'enfadaria molt si demanava a Marla tenir relacions sexuals, va consentir en que fos ella qui tingués la iniciativa; però des que van fer aquest pacte, Marla mai li havia demanat relacions íntimes. Jack va optar per allunyar-se una mica emocionalment d'ella i protegir-se dels seus sentiments de vulnerabilitat i rebuig. No està content, però no sap què fer amb la seva confusió i dolor sobre el fet que Marla no el desitgi sexualment.

- Marla havia après a sentir-se sexual només semblant sexy. Es veia "potencialment atractiva", és a dir, creia tenir una aparença "millor que la mitjana". Si un home s'excitava en presència d'ella, li provocava plaer i, sovint, l'excitava sexualment. Però ara Marla sent que és menys desitjable. No li agraden els seus pits o els seus malucs. Pensa que no pot atreure de nou a un home. De jove, va aprendre a flirtejar i seduir, però mai va aprendre a sentir autèntic plaer sexual; mai va sentir que l'excitació sexual es trobés sota el seu control, sinó que aquesta venia quan se sentia bé amb ella mateixa, se sentia guapa. En el fons sentia que no tenia relacions sexuals per ella mateixa, sinó més aviat perquè l'altre ho volia. Amb Jack –que clarament la desitjava sexualment– mai va fruit plenament de la relació, tot i que s'ho passava molt bé. Amb el temps Marla va arribar a la conclusió que havia perdut el desig o que el seu cos no tenia la mateixa capacitat de resposta que algunes dones. Al principi tenia sexe amb Jack perquè ell era infeliç quan no ho feien. Després li va confessar que no la pressionés i que ella ja les demanaria. Però quasi mai les desitjava. Inconscient del seu impuls de ser desitjada, creu que la distància emocional del seu marit és la raó principal per la que no desitja tenir relacions sexuals.

- Jack, des de l'adolescència, ha sabut el que li produeix plaer sexual i no creu que Marla –intel·ligent i perceptiva– pugui ser tan inconcreta i tan desimplicada sobre el seu propi desig sexual. L'atracció de Jack cap a ella no és el problema. Tem que la manca de desig de Marla sigui per culpa seva: potser no ho fa correctament, no li sap trobar el que l'altra vol. Ell vol esdevenir l'Objecte del Desig d'ella.

Què hi ha a la rel de les seves dificultats sexuals? Marla vol ser vista com a sexy, incitadora del desig i bella. Va aprendre a sentir-se excitada qual algú la desitjava, però no a desenvolupar el seu propi interès i plaer sexual. Ara que vol tenir un més gran control sobre la seva vida, Marla no vol tenir *relacions sexuals per algú*. I Jack comparteix la dissort d'ella de voler ser sexualment desitjat. Cap dels dos és capaç de sortir del seu punt mort sexual; és com si algú hagués tancat la clau de la seva autodeterminació.

Marla ha de fer com Psique: entrar en la foscor del seu matrimoni mortal i descobrir quin és l'aspecte del seu Amor. El seu desig ha estat la bellesa i la seducció del poder, no una relació sexual mútuament plaent. Ha après a excitar als altres (tothom qui la coneix la desitja) i ara està atrapada en la fantasia de l'altre sobre la donzella que suscita el desig. Ha fet un primer pas (negar-se a mantenir relacions amb Jack) però amb això ha parat el seu propi desenvolupament sexual. Però ha de permetre que mori la seva identitat com a donzella que suscita el desig a favor d'una nova identitat, no com a bruixa, sinó com a parella apassionada, amiga amorosa i amant amb pròpia capacitat de determinació.

Si reconeix les seves inseguretats i escull quines estan relacionades amb els seus complexos de bruixa i de musa, Marla pot deixar morir la seva vella identitat patriarcal i esdevenir Subjecte. I quasi bé sempre, això fa mal. I, alhora, és complicat: tenim tanta facilitat per autoenganyar-nos...

Conèixer i tolerar la vulnerabilitat, les fragilitats, les necessitats i les limitacions pròpies i de la parella ens permeten gradualment reconèixer que no podem posar ningú sota el nostre control a través de la seducció i del desig. Només es pot estimar a algú que no està sota el nostre control. Exercir qualsevol tipus de poder és la forma directa de reproduir la dominació masculina i de posicionar-nos com Objectes del Desig.

Vivim en un món d'imaginació sexual masculina i les dones hem "inventat" un munt d'estratègies de seducció per estar al bell mig de l'escenari masculí del desig eròtic. Juguem amb el poder que els homes ens han deixat tenir per a satisfer els seus desigs. Volem que juguïn amb nosaltres, perquè és la manera de sentir que exercim poder. I si deixen de jugar amb nosaltres ens podem sentir tremendament insatisfetes i ansioses.

Només quan assumim la plena responsabilitat que, conscient o inconscientment, hem contribuït a la dinàmica de poder de la imaginació masculina –en voler ser l'Objecte del Desig o en envejar-lo– podem aprendre a connectar-nos lliurement amb nosaltres mateixes i a connectar-nos amb els altres sense exercir cap control. Aquesta llibertat és el producte d'una reconstrucció del Jo sense la mediatització del poder patriarcal i dels esquemes de la dominació masculina.

4. La maternitat hivernacle i el nen diví

La idealització de la maternitat (en parlar només de la meravella, de les atencions i la bondat de la relació mare-fill) ens impulsa a creure que la Mare és l'ingredient més fonamental en el desenvolupament del nen/a i que la maternitat és la tasca més important que un dona pot realitzar.

Avui en dia moltes dones nordamericanes semblen creure que la maternitat conscienciosa contribueix més al nostre futur que cap altre treball que una dona pugui realitzar. Les dones de mitjana edat i també les dones més joves contempen la decisió de ser o no mares amb una respectuosa por i amb incertesa, però estan influïdes per les amigues i els mitjans de comunicació per creure que un compromís emocional a temps complet amb la maternitat –especialment de nadons i nens/es que comencen a caminar– és el rol *més* important que una dona pot assumir.

Aquesta presumpció bàsica sobre la importància singular de la Mare –amb exclusivitat del Pare, els iguals i el context cultural més ampli– és profundament equivocada i sovint errònia¹⁵. Moltes influències que conformen la vida d'un nen/a, des de les normes i els valors de la nostra societat fins als seus companys, poden ser més importants per a la formació de la seva identitat i el seu desenvolupament al llarg de la vida. Sens dubte, el pare i altres adults poden ser tan importants com a models de rol com la mare.

La imatge de la mare perfecta (entregada, incansable, generosa, inventiva i bona cuinera) és el malson de l'existència de qualsevol mare. Volent ser desitjades, les mares s'esforcen sovint per realitzar aquest ideal de la generositat perfecta. Sense atendre als seus propis desigs i plaers, sense saber el molt que desitgen ser admirades, les mares poden esdevenir ansioses, deprimir-se i fins i tot dissociar-se d'elles mateixes, en omplir-se de preocupació i de pors sobre els detalls de les conductes dels seus fills i del seu entorn.

La "maternitat hivernacle" és promoguda per aquesta barreja d'idealització i ansietat: una absorció completa en el món del fill o dels fills que duu a una identificació total amb el paper de mare, amb el bé que el nen s'està desenvolupant i amb el propera a la "perfecció" que és la relació entre la mare i el fill.

Les dones no poden ser culpades per voler ser mares perfectes; un cop més sembla que se'ls ofereix el poder en una societat que repetidament declara la importància irremplaçable de la mare. Tanmateix, mai veuen materialitzar-se aquest poder i mai són invitades a explorar els seus sentiments de traïció i de còlera davant les diverses formes en què són decepcionades i explotades per la societat i per la seva descendència. Moltes mares parlen amb pena d'haver

¹⁵ "Encara que la literatura de la psicoanàlisi ha descrit molt la influència de les mares sobre els seus fills, ha descurat sovint mencionar que aquestes mares eren omnipresents i omnipotents perquè els pares estaven absents: tan absents, de fet, que la seva absència simplement es donava per fet. Avui en dia, quan escolto els meus pacients queixar-se de les seves mares, el que també escolto (encara que no s'afirmi explícitament) és que els seus pares estaven absents". Guy Corneau (1991), *Absent Fathers. Lost Sons: The Search for Masculine Identity*. Boston. Shambhala, pàg. 16. Un llibre recent afirma que els companys són més importants que els pares en el desenvolupament a llarg termini de la personalitat del nen. Judith Rich Harris (1999), *El mito de la educación*. Barcelona. Grijalbo.

passat la millor part dels seus anys adults “sacrificant-se” pels seus fills, que, un cop adults, sovint les critiquen. Només lloem de boca cap enfora la idea que les mares han de ser honrades i estimades; els fills no se senten responsables de mantenir un interès en les vides de les seves respectives mares. A la mare se la percep simplement com un *recurs* de les necessitats d’altres, i no com una persona per propi dret.

L’ansietat i la idealització de la maternitat hivernacle no són una invenció de les dones, sinó el producte de la nostra incapacitat col·lectiva per respondre a les necessitats físiques i psicològiques dels pares de nens petits, especialment de les mares. Massa sovint, la mare és l’única persona a la que mestres, parents i veïns consideren responsable del benestar i la protecció dels nens. Sense una sortida per expressar la seva còlera per ser explotades i manipulades a través de la idealització –és tan meravellós ser mare!–, les mares inconscientment converteixen el ressentiment i la por en vergonya i culpabilitat. Les mares que lluiten cada dia per fer el millor que poden la seva tasca de mares se senten constantment inferiors a la tasca, espantades que els seus errors siguin la principal raó de no poder estar a l’alçada de la imatge de la mare ideal.

Nascuts de dona

“Aquesta dona tranquil·la, segura, sense ambivalències, que apareixia al llarg de les pàgines dels manuals [de tenir cura del nadó] em semblava tan lluny de mi com un astronauta... Al llarg de l’embaràs i del període de lactància es pressiona a les dones per a què es relaxin, per imitar la serenitat de les *madones*. Ningú menciona la crisi psíquica de tenir a la panxa el primer fill, l’excitació dels sentiments durant tant de temps enterrats respecte la mare d’una mateixa, la sensació de poder confús i d’indefensió, de ser superades, per una banda, i de tocar noves potencialitats físiques i psíquiques, per altra... Ningú menciona el sentiment estrany d’atracció –que pot ser tan obsessiu i aclaparador com els primers dies d’un romanç– envers un ser tan minúscul, tan dependent, i que forma part d’una mateixa, i al mateix temps no”.

Adrienne Rich (1996), *Nacemos de mujer*. Madrid. Càtedra, pàgs. 35-36

Aviat una s’adona que ser mare suscita un munt de consells dels altres, la majoria no demanats i sovint inoportuns. Dones i homes em parlaven en termes molt personals al carrer, en els centres comercials, en els lavabos de senyores, donant-me consells sobre la lactància, sobre com disciplinar la meua filla, com alimentar-la i vestir-la. De sobte jo era el centre d’atenció, però d’una manera desestabilitzadora i sovint confusa. Escoltava un munt de coses sobre les experiències dels altres, però mai em preguntaven per les meves. Jo estava alhora extasiada amb el meu nadó i enfadada perquè m’havia robat la vida. Estava espantada amb la gamma de sentiments negatius i primitius associats amb els d’orgull i jactància. Vaig escoltar molts comentaris d’idealització (Quina meravella! Què bonic! Què especial!) però quasi res sobre la confusió que m’embargava. Les altres mares que tenien fills de la mateixa edat també em donaven consells i advertències, però no em servien ja que moltes d’elles estaven fent el que havien fet les seves mares, i jo no volia la vida que havia tingut la meua mare.

La maternitat hivernacle

Ann Dally situa en el seu context el dilema que viuen les mares entre l’ansietat i la traïció. En exposar les dificultats especials de les dones que varen ser mares entre els anys 50 i 60, escriu el que denomino maternitat hivernacle: l’estil preocupat de ser mare que infla cada decisió materna amb portents d’un significat futur.

“Encara que, abans de mitjan de segle XX, la majoria de mares mai havien estat confinades soles amb els seus fills petits durant la major part de les seves hores laborals, de sobte va semblar que aquest era l’ideal, la norma, que era essencial per al desenvolupament psicològic del nen i també una demostració de la normalitat femenina en la mare”.

Ann Dally (1982), *Inventing Motherhood: The Consequences of an Ideal*. Nova York. Schocken Books, pàgs. 10

Observant als adults d'avui en dia –criats en el primer període de la maternitat hivernacle– en comparació amb els adults del passat, Dally suggereix que podríem arribar a la conclusió que “l’era de tenir cura dels fills materna ininterrompuda i exclusiva ha produït la generació més neuròtica, dislocada, alienada i drogoaddicta que mai s’hagi conegut”.

Molts del qui pertanyen a la generació nascuda després de la segona guerra mundial (1939-1945), varen créixer en companyia d’un sol adult: una mare depressiva que estava frustrada pel seu aïllament i que era inconscient de la seva frustració. L’“aïllament hivernacle” de les dones i dels nens/es ha provocat dificultats psicològiques que molt poques vegades s’expressa en cap descripció apareguda en els mitjans de comunicació sobre mares, mares que treballen, vincles d’afecció (*apego*) o desenvolupament infantil.

La mare més “maternal” quan està sola amb els seus fills durant massa temps, viurà episodis de depressió, ansietat o agitació que un nen dependent pot experimentar com una cosa perillosa. Quan es deixa a les mares sense suport, són més propenses a submergir-se en emocions centrades en elles mateixes (vergonya, enveja, culpabilitat, orgull, gelosia) que interfereixen amb la seva capacitat per concentrar-se directament en les seves activitats. En comparar-se (de vegades obsessivament) amb els ideals de la maternitat, les dones augmenten els seus sentiments d’inferioritat i retraïment i enyoren ser desitjades, admirades, valorades. I es tornen cap els seus fills per obtenir tot això.

La invenció de la maternitat

Sempre hi ha hagut mares, però la maternitat –com la infantesa– s’ha inventat recentment. No fou fins l’època victoriana quan va emergir per primer cop la maternitat en la literatura popular com a concepte social. Abans era simplement un fet: se era mare o no. A finals del XIX, ser mare es va associar amb les virtuts de la criança i de la feminitat. Les mares victorianes es descrivien sovint en quadres o fotos com a dones angèliques, serenes i semblants a una *madonna*. Les mares d’aquests retrats idealitzats eren dones privilegiades que no tenien cura directament dels fills, sinó que tenien dides i, després, mainaderes. L’origen estètic i cultural de la maternitat idealitzada era el privilegi de la mare que veia als seus fills només quan estaven banyats i alimentats, llestos per a poder fruit amb ells. Quan es pressiona a les mares actuals a temps complet per veure’s com a versions de la mare idealitzada, curiosament no posseeixen la informació que la *madonna* somrient i sense ambivalències tenia un munt d’ajuda pagada.

En el passat, les dones de les classes mitjana i alta contractaven serventes per a tenir cura dels seus fills, mentre que les dones pageses i obreres havien de recolzar-se en tietes i àvies; fills i mares rarament estaven sols i aïllats. Descobrim les mares substituïdes en els contes per a nens/es, sobre les quals es projectava l’escissió d’odi i ressentiment que es desenvolupa en els nens per la seva llarga dependència i indefensió. Només cal recordar la rondinaire tieta solterona o la terrible madrastra dels contes de fades. A aquestes figures de l’harpia se les culpa de destruir l’ànima fràgil dels nens, mentre es manté a la mare com a santa. El fet era que les mares substituïdes feien la major part del treball de disciplina; sens dubte, deuriem existir germanes grans, serventes i altres persones que estaven amargades i plenes de rancor, i que tenien gelosia de la mare més mimada, però segurament es donava una imatge més negativa d’aquestes mares substituïdes per a preservar la imatge d’una mare bona i sàvia.

La mare amorosa i sense ambivalències –l’origen dels nostres ideals de maternitat– no és una mare a temps complet, sinó algú suficientment privilegiat per contractar una dida o una mainadera per a dur a terme les tasques més difícils i/o brutes.

El que esperem ara de la mare a temps complet –una relació profundament sentida amb el seu fill, un desig d’una vida millor per al fill que per a ella i una dedicació a les necessitats de cada fill– augmenta la seva terrible responsabilitat pel benestar d’aquests. Conscient o inconscientment, una mare sol témer els seus sentiments negatius i els escindeix en atacs a la seva parella o a ella mateixa, de manera que els seus sentiments no posin en perill al seu fill. La majoria de mares intenten protegir als seus fills d’aquests sentiments negatius (còlera, ràbia, odi, ganes de deixar-lo o d’anar-se’n...).

Idealitzar els nostres fills o a les nostres mares suprimeix la nostra culpabilitat i la nostra ansietat respecte als nostres sentiments d'odi, però ens impedeix conèixer la veritat de l'ambivalència que implica la llarga dependència dels nens. En una societat com la nostra que hipervalora la independència, els adolescents són lliures d'expressar la seva hostilitat sobre la seva necessitat de dependència. Les seves queixes, crítiques i atacs tenen per objectiu reduir la importància de la mare. Aquest tipus d'hostilitat es veu a les sèries de televisió i en les pel·lícules, i rarament mostra alguna simpatia cap a la mare. El que més sovinteja és que la mare sigui el punt de mira de l'humor o de la crítica condemnatoris. Les mares rarament tenen una ocasió igual per expressar els seus sentiments sobre la llarga dependència dels seus fills o per respondre al fet de ser vilipendiades per l'humor adolescent.

En lloc de permetre que les mares es tornin conscients de la gamma de sentiments ambivalents que formen part de la maternitat, la maternitat hivernacle ens fa ser més inquisidores sobre si estem satisfent les demandes de l'ideal. Som prou generoses, valents, tranquil·les, segures, pacients, amoroses...? La maternitat hivernacle promet la identificació total amb les necessitats i desigs del nen, fins al punt que oblidem les necessitats i desigs d'altres adults que ens envolten, així com els nostres. Ens domina el voler ser necessitades pel nostre fill o fills i voler ser valorades i vistes com a mares ideals.

La sortida és prou clara: tenir diverses activitats en la vida i compartir les responsabilitats de la maternitat amb diverses persones.

La teoria de l'afecció (apego)

La majoria de dones que tenen fills, treballen fora de casa. Tanmateix, en lloc de desenvolupar sistemes de suport que permetin compatibilitzar treball i família, es segueix desenvolupant la creença que les mares a temps complert són les millors curadores per als seus fills [quantes mares deixen la feina o els estudis per dedicar-se totalment als seus fills durant el primer any de la seva vida?].

S'ha idealitzat la maternitat: hom creu que pares, parents, cangurs... no són tan ideals com la mare. Però la "maternitat hivernacle" no és natural ni sana.

D'on prové la idea de la importància singular de la mare? De la teoria de l'afecció (apego) i d'un seguit d'estudis duts a terme sobre nens britànics separats dels seus pares durant la segona guerra mundial [és molt important saber el context en el qual s'han realitzat molts estudis "científics" per tal de poder interpretar críticament els seus resultats].

- la teoria de l'afecció és un model de "patrons d'afecció" diferents que es formen en les nostres primeres relacions dependents
- els primers vincles (segurs, ansiosos, evitatius) han demostrat influir en el desenvolupament posterior personal a través de les nostres capacitats, autoconfiança i tendències emocionals en la relació
- psiquiatres com Rene Spitz i John Bowlby investigaren les conductes d'afecció d'orfes de guerra; varen servir al govern britànic per animar a les dones a deixar els seus llocs de treball per dedicar-se a temps complet a tenir cura dels seus fills, i així els soldats podrien trobar llocs de treball
- aquests estudis, basats en nens que havien estat abandonats en circumstàncies extremes i sense contactes amb els seus pares, no poden generalitzar-se a nens que es deixen ben cuidats. [Atenció, per tant, amb articles que es poden trobar per Internet, tipus La relació madre-hijo de la psicòloga Mª Isabel Zulueta, de la Fundació Síndrome Down de Madrid (http://www.feaps.org/biblioteca/sexualidad_ydi/07_relacion.pdf) que sota l'aparent "cientificitat" del seu discurs, són molt poc crítics amb les fonts que utilitzen]

És cert que tots els nens, com mostren els estudis de Mary Main, desenvolupen certes pautes d'afecció a la infantesa que tenen importants efectes en altres camps, com l'autoconfiança, la seguretat emocional i l'èxit. Els nostres vincles primitius influeixen en els nostres posteriors vincles adults i en la formació de la identitat. Però és erroni utilitzar aquesta teoria per afirmar la importància de la mare a temps complert. Els nadons formen els seus vincles d'afecció original

durant els primers sis mesos de vida, i durant aquests primers mesos, un nadó normal por formar vincles d'afecció amb tres o quatre curadors –i fins i tot, cinc o sis– que poden funcionar com a base de seguretat.

- fins a principis del segle XX, una dona quedava embarassada una mitjana de 15 vegades al llarg de la seva vida. Fa dos segles, de cada quatre nens nascuts vius, només un tenia probabilitats de viure fins arribar a l'any. Només des de la segona guerra mundial, els pares han pogut tenir una confiança raonable en el fet que els seus fills sobreviuran
- en aquest context, perdre un fill era considerat com una part natural de la vida, i les mares no podien tenir una actitud de molta afecció cap els fills (sovint, a dos fills de la mateixa família se'ls posava el mateix nom, perquè un d'ells, pel cap baix, fos portador del nom en arribar a adult)

Això de veure cada fill com únic i a cada mare com l'única responsable per a desenvolupar aquest potencial únic és molt recent, i prové directament de les decisions nordamericanes i britàniques oficials per impulsar a les dones a abandonar el lloc de treball i deixar-lo per als soldats que retornaven de la segona guerra mundial.

Molts estudis actuals són molt esbiaixats i donat per suposat que la presència constant de la mare és la situació ideal per al fill. Tinguem present que molts manuals populars i científics es basen en estudis sobre animals, pobles tribals o mares de classe obrera que no poden pagar-se un cangur i que es presten a ser "investigades" a canvi d'una remuneració. S'escriuen, doncs, pautes sobre la maternitat sense referència al context social dels participants.

La idea que un nadó ha de tenir l'atenció constant i exclusiva a temps complert de la mare (complementada per la del pare durant les caps de setmana i les tardes) ha substituït la situació més tradicional de les mares que comparteixen els seus fills –des del naixement– amb les àvies, tietes, mainaderes, pares, germans, cangurs, veïns, amics, companys de feina...

El Nen Diví

Part de la nostra actual idealització de la mare és la idealització del fill. Es té la tendència a veure al nadó com la criatura més desitjable del món i a imaginar que conté un potencial extraordinari. A aquest impuls emocional Jung l'anomena l'arquetip del "Nen Diví" (estaria present en les figures de Siddharta –que posteriorment esdevindria Buda–, en la figura de Jesús...). El símbol del Nen diví és una expressió d'aquest gran poder del nen per remoure la imaginació i les possibilitats, i animar-nos a creure en nous inicis [quantes parelles creuen que amb un fill "renaixerà" la seva relació o "salvaran" el seu matrimoni?]. Podem arribar a conferir als nadons tan potencial que creiem que ens salvaran del sofriment, de la monotonia, de la manca de desig i passió de les nostres vides ordinàries.

És important saber el què projectem en el fill i com reproduïm el model de la nostra manera. Sovint l'atenció en el fill es basa en els desigs dels pares i no en el millor interès d'aquest; llavors, els vincles d'afecció del fill es veuen marcats per l'ansietat i el ressentiment d'haver de complaure i acomplir els somnis dels pares [quantes "asmes" són producte d'aquesta sobreprotecció de les mares?]

És bàsic el desenvolupament de l'autonomia del fill, font d'acció i d'autoconeixement que ens permet esdevenir adults amb pròpia capacitat d'elecció. El sentit d'autonomia, la convicció que els nostres sentiments i les nostres motivacions són genuïnament nostres, és una capacitat humana que prové d'una infantesa socialitzada, d'un amor i disciplina que provenen d'una diversitat d'adults.

Nenes i dones no desenvolupen una autonomia fàcilment, perquè se'ls promet falsos poders per a ser desitjables, agradables, precioses i populars, en lloc de ser animades i recompensades clarament per la seva autodeterminació. Un nen o una nena poden "renunciar" a l'autonomia davant els desigs i exigències dels seus pares d'esdevenir un Nen Diví.

Moltes mares hivernacle creuen que el seu fill o fills són extraordinaris d'alguna manera positiva. La idealització de les mares inclou la creença que els fills, especialment els nadons, són *meravellosos*. La maternitat hivernacle té a veure amb el nen més *meravellós* que mostra quina *meravellosa* mare se és.

La relació pare/mare – fill és ambivalent. La relació d'ambdós durant la llarga dependència en la qual es prepara per esdevenir adult (entre els 18 i els 25 anys) és d'amor-odi. El nen se sent furios i ressentit per estar tan indefens i subordinat; la mare a temps complert és propensa a sentir-se hostil davant les necessitats, demandes i exigències del fill, però reprimeixen aquest sentiment de còlera [és l'anomenada crisi de l'adolescència]. És molt important saber guiar el procés d'autonomia a través de la creació d'hàbits, de pautes clares de conducta... És una tasca gens divertida ni meravellosa, i està plena d'errors potencials. Si els pares tenen suficient autoconfiança i vàlua personal, i han treballat a fons els seus desigs, mancances i pors, poden afrontar les pressions i frustracions del nen al llarg del camí (per exemple, una filla adolescent pot ser crítica davant la preocupació de la mare per la seva aparença atractiva, i la mare pot renunciar a ser autèntica i acceptar la crítica, l'enveja, la competició i la por de la seva filla: així, la filla es pot aprofitar de la vulnerabilitat de la mare i exigir-li que es sotmeti a les seves crítiques i pressions).

En l'ambient de la maternitat hivernacle, les mares probablement només volen ser admirades i/o tenir èxit d'acord a la imatge de la mare idealitzada. La mare esdevé objecte del desig del fill. I a l'inrevés, creixent com un Nen Diví, el fill se sent com si estigués sempre responent als desigs dels altres, en lloc dels seus propis desigs, és a dir, esdevé objecte del desig de la mare. Ambdós han sacrificat la seva autonomia, la seva capacitat d'escollir des del Subjecte.

Posar nom al problema

Moltes mares transformen repetidament les necessitats de les seves filles d'autonomia i poder insistint que elles s'adaptin a les exigències de les institucions patriarcals. Les mares estimulen a les seves filles a accomplir els rols d'Objecte de Desig, esposa i mare, sense ajudar-les a entendre el sentit amagat i els poders falsos d'aquests rols.

El Nen Diví està mancat d'autonomia, i per això canalitza els seus impulsos normals, tant creatius com agressius, que es podran manifestar d'adult en sentiments d'odi i rancor sota diverses formes d'hostilitat i agressió, sovint adreçades cap a la seva parella o fills, però que són conscientment negades o no reconegudes com a pròpies.

L'autonomia és la més preuada possessió. Però els nens dependents poden sacrificar-la fàcilment a les necessitats inconscients de poder d'aquells dels que depenen. Créixer amb una mare hivernacle que es sacrifica a ella mateixa –volent deliberadament o sense saber-ho ser volguda– pot impulsar a un nen a lliurar la seva autonomia a canvi de ser idealitzat.

Un adult que es va identificar en la seva infantesa amb el complex del Nen Diví en lloc de amb l'ego pot ser incapaç de veure els problemes que té sentint-se el rei: superior, especial, únic. Atrapat en aquest complex, l'adult creu que és especialment *meravellós*, tan *meravellós* com un nen idealitzat.

Els desigs d'una mare

Viure dins del complex del Nen Diví, sostreu a la mare i al fill la possibilitat d'un autèntic desenvolupament, es produeix una supressió de l'autonomia i de l'autèntic desig en ambdues parts.

La maternitat hivernacle pot convertir-se en un cercle viciós, en el qual la mare intenta sense saber-ho satisfer les seves necessitats d'autoestima a través del nen, que està decidit –conscientment o inconscient– a atacar el desig inconscient que té la mare de poder. Això disminueix encara més l'autoestima de la mare en un efecte de bola de neu que pot dur a ambdues parts a entrar en una crisi. Mare i fill entaulen una dura batalla pel poder, en la qual el

nen/a sent que està lluitant per la seva pròpia vida i la mare sent que està lluitant per la seva legitimitat.

Sortir de la pressió de la maternitat hivernacle significa ser capaç de posar nom al problema i reivindicar el dret a la sobirania de la nostra pròpia vida. Cal oposar-se obertament a la maternitat hivernacle i solem que mares i fills trobin el camí cap a les fonts de la seva autonomia i responsabilitat, En definitiva, deixar de ser Objectes del Desig per esdevenir Subjectes.

Conclusions

La paradoxa de la llibertat i del desig

El tema del llibre ha estat la sobirania personal en diversos contextos. La sobirania personal és diferent de l'assertivitat, la individualitat, la independència i l'assolir el que es vol. La sobirania o autonomia personal significa sentir-se lliure d'elegir i proposar-se les pròpies accions. Expressar i mantenir les pròpies decisions amb una acció responsable i un llenguatge clar és una capacitat que pot desenvolupar-se a través de la comprensió d'un mateix.

Les ànsies o anhels que sorgeixen del desig del que és simplement gratificant o agradable no són guies confiades d'autonomia, perquè condueixen a la compulsió i a l'addicció. Mai podem satisfer aquestes ànsies. Estan basades en la manca d'alguna cosa que volem (la primesa, sexe, diner, poder o fins i tot un company ideal), que ja no sembla tan excitant quan ho obtenim. De fet, la manca és la natura d'aquest desig, que es viu com a buit, carència i enyorança.

Per tal de ser capaces d'exercir la sobirania personal cal arribar a conèixer els propis desigs. Quan es coneixen els propis desigs, llavors es pot elegir entre ells –quasi sempre hi ha més d'un desig en un moment o en una decisió– i començar a discriminar els diferents camins als quals els nostres desigs poden portar-nos. Quan es coneix la diferència entre el desig que es té de ser desitjable i el desig de prendre les pròpies decisions, s'entén amb més claredat com enfrontar-se a les pressions que sorgeixen tant internament com externa, i una es pren personalment en serio. Reivindicar la pròpia autoritat pot dur de vegades a ser vista com la vella harpia, però comporta mantenir la pròpia autoestima i el propi Jo davant els reptes i de les estructures imposades pel patriarcat, i afrontar la realitat sense complexos, vergonyes ni culpabilitats.

El feminisme ha contribuït al desenvolupament de la sobirania de les dones obrint molts i nous camins, ens ha mostrat com la identitat de gènere i el poder estan relacionats, i que el gènere és el producte d'influències socials i de l'entorn més que de la biologia i de la genètica.

Sabem, a més, que determinats tipus de poder no duen a la sobirania personal, sinó a forats negres de desesperació, buit interior i a anhels de ficció. No és fàcil distingir quins són els propis desigs de quins són els desigs que ens han elegit. Quan elegim ser primes, elegants, sexis, anar a la moda o ser mares a temps complert, podem pensar que estem elegint, en lloc de ser elegides. Aquestes no són eleccions lliures ni autònomes quan es prenen a partir de desigs conscients o inconscients de ser volgudes, aprovades, mereixedores de respecte. El poder de l'Objecte del Desig té una vida curta i mai és real. Si ens posicionem com Objectes, actuem i sentim en funció de les necessitats dels altres, sense cap sentit de control sobre les nostres pròpies vides i deixant que els altres siguin els que estan elegint per nosaltres, com si la nostra vida no ens pertanyés. No ens sentim responsables de les accions, perquè ens sentim fora de control.

Una vida intencional

Què significa tenir el control de la nostra pròpia vida? Amb la paraula control ens referim a la capacitat de fer una elecció. La sobirania personal implica escollir a partir del que està disponible per dur una vida deliberada. Fins i tot tancats en una presó podríem decidir com pensar sobre la nostra situació. La sobirania personal és la capacitat de conèixer i practicar l'autodeterminació en qualsevol circumstància en la qual ens trobem. Depèn de reconèixer els límits i l'àmbit en el qual existeix la nostra autonomia. Quan una se sent amb el control de la seva pròpia vida, se sap que se és l'autora de les pròpies accions i que sempre existeixen possibilitats d'elecció.

En la nostra vida ningú és lliure d'actuar totalment a la seva manera. Tothom està limitat per les seves debilitats: els errors, la ignorància, les circumstàncies, els límits físics, les malalties i la mort. Moltes coses cada dia cauen fora del nostre control. Tanmateix, quan aprenem a prendre decisions tenim més clars els nostres punts forts i les nostres limitacions, així com la nostra dependència dels altres per tot allò que no podem fer soles.

La vida d'adult no pot consistir en una història de "nosaltres contra ells" (enveja, orgull, culpabilitat, autocompassió, protecció, autodefensa, control, autoengany...). Cal convertir-la en una història de "nosaltres interactuant amb ells", i això només és possible entre subjectes, entre persones que hagin arribat a conèixer la naturalesa de la seva autonomia, que hagin treballat a fons els seus sentiments, emocions i identifications, que coneguin les seves contradiccions i limitacions.

Les dones que s'identifiquen com Objectes funcionen més en funció del que "han de fer" o el que "haurien de fer", perquè la seva autoestima i vàlua la troben en les valoracions i desigs dels altres.

El mite de l'heroi i la determinació egoista

Els homes, especialment els homes blancs, han estat tradicionalment educats i formats per la societat per ser Subjectes dels seus desigs: se'ls ha ensenyat a tenir la seva pròpia capacitat de determinació, a guiar-se per la creença que han d'exercitar la seva llibertat en elegir una parella, un treball, una direcció, un líder polític. Tanmateix, això no vol dir que tots els homes arribin a convertir-se en Subjectes dels seus propis desigs.

Els homes actuals estan confosos sobre la naturalesa de la sobirania personal, perquè recentment s'han soscat i qüestionat els mites masculins. Tradicionalment, els homes blancs varen créixer creient que la seva autonomia es trobava íntimament relacionada amb la seva independència i la seva individualitat. El mite de l'heroi n'és el paradigma. Es tracta de la història del geni solitari, de l'aventurer, de l'atleta, de l'artista, del doctor o del científic que triomfa contra les adversitats i aconsegueix un estatut "singular" per les seves capacitats individuals. Observem que el mite mai inclou a totes les persones de les que depèn aquest Heroi (per això la dita: rera un gran Home sempre hi ha una gran Dona –o potser, davant d'una gran dona quasi sempre s'hi sol colar hàbilment un gran Home).

Aquest mite és una distorsió del que significa ser Subjecte. El mite recalca la individualitat, la soledat, la singularitat i la independència, amb exclusió de les relacions, la comunitat, la identitat compartida i la dependència madura. Als homes se'ls ha estafat amb una gamma de sentiments i experiències per emular l'heroi solitari, que té com a conseqüència pressions internes insanes, un excessiu narcisisme i sentiments d'aïllament, ressentiment i depressió.

Parlar d'autonomia i autodeterminació no té res a veure amb l'egoisme cristià. He d'anteposar les meves necessitats a les dels altres? Aquesta és una pregunta equivocada. Pressuposa que les necessitats d'una persona s'oposen intrínsecament a les necessitats d'altres. L'important és que un esculli ajudar a l'altre quan hagués pogut escollir qualsevol altra cosa.

Els nostres desigs, necessitats i intencions mai poden satisfer-se perfectament, però som lliures d'escollir (excepte si renunciem a la nostra sobirania personal).

No existeixen respostes correctes

Decidir si es té o no un fill sol semblar especialment difícil. Les dones solteres i casades –lesbianes, heterosexuales o bisexuals– busquen les respostes "correctes" en decidir si procrear o no.

Són la meua personalitat i la meua situació vital adients per ser mare? És el moment adequat o he d'esperar, tot i que el rellotge biològic segueix corrent? Seria millor sotmetre's a tècniques de fertilitat o adoptar? He de tenir una parella compromesa com a condició per esdevenir mare? Què passa si jo vull un fill i la meua parella no vol? Són interminables les preguntes sobre el com, el quan i fins i tot el què (nen o nena) tenir.

El que sembla que hi ha al fons d'aquestes qüestions és el desig secret de tenir garanties, de saber que allò que han escollit és la "millor" opció disponible. Les dones estem mancades fonamentalment de pràctica a ser Subjectes dels nostres desigs, així que contínuament ens

preocupem sobre decidir el que volem, perquè tenim por de les conseqüències d'aquesta decisió. Es pot aplegar informació i explorar totes les opcions. Tanmateix, al final, una decisió és simplement una decisió. No sabrem si va ser la correcta o l'equivocada fins que visquem les seves conseqüències (i probablement no les coneixerem). Tanmateix, sabrem més sobre ser Subjectes dels nostres desigs i sobre ser éssers humans.

Intentar amb excessiu esforç evitar les conseqüències negatives ens desequilibra; una decisió significa escollir, i no prendre la millor decisió o la més adient, sinó estar disposades a aprendre de les nostres decisions. Prendre decisions vitals, elegir, significa aprendre del risc i dels reptes. Les nostres eleccions mai són impecables. No som deesses, ni podem veure el futur, ni podem saber tots els efectes que produïm en el món. Però, podem elegir, perquè si no ho fem no podem ser lliures. Si no elegim conscientment, reaccionarem inconscientment a través dels nostres impulsos i dels nostres desigs amagats, projectant les nostres necessitats de poder i sentint que altres (el món, la societat, la feina...) tenen el control de la nostra vida. La nostra afecció als desigs amagats que mai poden satisfer-se –com voler seguir sent la jove musa que suscita el desig quan ja no som joves– ens encadena a patologies de desigs materials, com voler tenir una casa preciosa o menjar compulsivament.

En elegir conscientment –en exercir de Subjectes– també arribem a veure els nostres errors, les nostres debilitats i la nostra necessitat dels altres. Ser autònom també vol dir acceptar el fracàs i els errors, ser responsables però no omniscients, aprendre per què i com necessitem als altres per a comprendre'ns a nosaltres mateixes i afrontar les conseqüències de les nostres accions. Tots depenem dels altres per tal que ens ajudin a trobar la nostra autonomia. Vet aquí un valor fonamentals de la parella, dels amics...

I només podrem estimar de veritat quan el desig ja no estigui atrapat per la fantasia.

La paradoxa de l'autonomia

Treure a la llum el que està amagat i posar nom al que ens pertorba són els primers passos envers l'autonomia. Això ens proporciona una visió profunda i comprensió sobre els nostres desigs amagats i els nostres hàbits emocionals. Tanmateix, per convertir-nos en Subjectes dels nostres propis desigs, necessitem el valor i la força de continuar enfrontant-nos als conflictes de la nostra vida interna i externa. Viure com a Subjectes dels nostres desigs és conflictiu per naturalesa.

Exemple: una dona de més de trenta anys que es planteja adoptar un nadó d'una altra raça. Ella i la seva parella es plantegen un munt de preguntes; moltes d'elles començaven per un "i si...". Al final se'n va adonar que estava intentant protegir-se i protegir al seu nadó (potencial), intentant obtenir garanties abans fins i tot d'haver decidit adoptar-lo. La teràpia la va dur a preguntar-se: Què és el que em fa por? [seré una bona mare? Podré seguir mantenint el meu ritme de treball? A què hauré de renunciar?...] Moltes d'aquestes preguntes tenen a veure amb com els altres la percebran i no amb l'experiència de tenir un fill. Va decidir adoptar-lo i aprendre dels conflictes que inevitablement vindrien.

En decidir seguir lliurement els nostres propis desigs i, després, veure com i per què aquestes decisions tenen mancances i no són perfectes, desenvolupem una sincera tolerància envers les nostres pròpies faltes i envers la dels altres.

Quan esdevenim Subjectes dels nostres desigs, no aprenem com ser deesses ni com fer les coses a la nostra manera. No esdevenim més egoistes o interessades; per contra, arribem a veure el que significa ser humà, a desenvolupar la compassió pel altres i per nosaltres mateixes.

L'autèntic jo depèn de les interaccions

La sobirania personal condueix al coneixement de la llibertat i de la limitació

- arribem a considerar els nostres propis desigs i necessitats d'una manera més oberta, a prendre'ls seriosament
- aprenem a negociar les diferències i els conflictes entre els nostres diversos compromisos amb la comunitat, la família i nosaltres mateixes, així com les diferències i els conflictes enfront les necessitats i els desigs dels altres
- aprenem a reconèixer els nostres errors, la nostra ceguesa, les nostres debilitats i altres limitacions que es troben sota el nostre control
- aprenem que continuem vivint en una societat dominada pels homes en la qual les imatges de la donzella que suscita el desig simbolitzen una vitalitat quasi transcendent

El diàleg que es desenvolupa entre llibertat i limitació del desig femení ens permet iniciar converses que pensàvem que mai podríem entaular. Aquestes converses ens mostren que un autèntic Jo depèn de les interaccions i dels contextos que mai podrem controlar totalment. El meu Jo depèn de les meves interaccions amb els altres i algunes de les coses que més valorem en nosaltres només són accessibles a través d'aquells a qui estimem, els quals esdevenen elements interns del nostre propi Jo.

Només com a Subjectes dels nostres desigs podem desenvolupar la capacitat de dur una vida ètica. Quan actuem com Objectes s'aprofiten de nosaltres; quan actuem com Subjectes transformem als altres. Quan vivim com Objectes ens trobem soles davant el desig de l'altre; quan vivim com Subjectes descobrim que estem envoltats de gent que ens estima i ens dóna suport precisament en el moment de prendre les decisions.